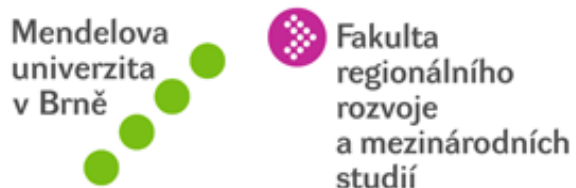

MENDELOVA UNIVERZITA V BRNĚ

Fakulta regionálního rozvoje a mezinárodních studií

Problematika dětské práce na příkladu Indie

Bakalářská práce

Vedoucí práce:

Ing. Eva Hvizdová, Ph.D.

Vypracovala:

Tereza Kolmačková

Brno 2017

ČESTNÉ PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Problematika dětské práce na příkladu Indie“ vypracovala samostatně a dle odborné literatury a pramenů, které jsou uvedeny v příloženém seznamu literatury.

.....

Tereza Kolmačková

PODĚKOVÁNÍ

Na tomto místě bych chtěla poděkovat především Ing. Evě Hvizdové, PhD. za velmi pečlivé vedení mé bakalářské práce a cenné rady, které mi pomohly závěrečnou práci vypracovat.

ABSTRAKT

Hlavní téma této bakalářské práce je problematika dětské práce na příkladu Indie. Cílem práce je vypracovat ucelený přehled o dětské práci a vysvětlit tak tento pojem. Dětská práce se vyskytuje v několika sektorech a řadí se do několika forem. U těchto forem jsou popsány aktivity, které jsou děti nuceny vykonávat a také negativní dopady, které jim tato činnost způsobuje. Mezi příčiny dětské práce v celosvětovém měřítku, které pojmí jednoznačně chudoba, se řadí role kulturní tradice, stupeň dosaženého vzdělání, nakažení virem HIV/AIDS a příslušnost v etnické menšině. V závěru této bakalářské práce je uvedeno několik návrhů řešení problematiky dětské práce v Indii.

Klíčová slova:

dětská práce, rozvojové země, Indie

ABSTRACT

The main topic of this bachelor thesis is the issue of child labor in the case of India. The aim is to compile a comprehensive overview about child labor and to explain this term. Child labor exists in a number of sectors and occurs in several forms. These forms describe activities in which children are forced to practise and also the negative impacts. Globally measured, the cause of child labor is mainly poverty, but the role of cultural tradition, level of education, HIV/AIDS virus infection and ethnicity are causes as well. The conclusion of this thesis lists several possible solutions for solving the issue of child labor in India.

Keywords:

child labour, developing countries, India

BIBLIOGRAFICKÁ CITACE

KOLMAČKOVÁ, Tereza. *Problematika dětské práce na příkladu Indie*. Brno, 2017. Bakalářská práce. Mendelova univerzita v Brně. Fakulta regionální rozvoje a mezinárodních studií. Vedoucí práce Eva HVIKOVÁ.

OBSAH

ÚVOD	7
1. CÍL PRÁCE A METODIKA	8
2. VYMEZENÍ POJMU DĚTSKÁ PRÁCE	8
2.1 Dětská práce v číslech	10
2.1.1 Dle regionu	10
2.1.2 Dle pohlaví	11
2.1.3 Dle věku	13
2.2 Legislativa stanovující práva dítěte	14
2.2.1 Úmluva o právech dítěte.....	15
2.3 Druhy a sektory dětské práce.....	18
2.3.1 Zemědělství	20
2.3.2 Domácí práce.....	24
2.3.3 Děti ulice	26
2.3.4 Manufaktura	28
2.4 Nejhorší formy dětské práce	28
2.4.1 Život v otroctví a nucené práce	31
2.4.2 Dítě jako předmět obchodu	31
2.4.3 Děti vojny.....	32
2.4.4 Sexuální zneužívání dětí.....	34
2.5 Příčina dětské práce	35
2.5.1 Kulturní tradice.....	36
2.5.2 Škola a vzdělání.....	36
2.5.3 HIV/AIDS a urbanizace	37
2.5.4 Etnické menšiny	38
3. MEZINÁRODNÍ ORGANIZACE BOJUJÍCÍ PROTI DĚTSKÉ PRÁCI.....	39
3.1 Mezinárodní organizace práce	39
3.2 UNICEF.....	40
3.3 Světová banka	41
3.4 MVF.....	42
4. INDIE.....	44
4.1 Populace a demografická struktura.....	45

4.2	Náboženství	46
4.3	Varnový a kastovní systém	47
4.4	Vzdělání	48
4.5	Chudoba	48
5.	DĚTSKÁ PRÁCE V INDIÍ	50
5.1	Legislativa	51
5.2	Sektory dětské práce v Indii	52
5.2.1	Zemědělství	52
5.2.2	Průmysl	52
5.2.3	Služby	54
5.2.4	Nejhorší formy dětské práce v Indii	54
5.3	Příčiny dětské práce v Indii	55
6.	NÁVRHY ŘEŠENÍ PROBLEMATIKY DĚTSKÉ PRÁCE	57
	ZÁVĚR	61
	SEZNAM GRAFŮ	64
	SEZNAM TABULEK	64
	SEZNAM OBRÁZKŮ	64
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	65

ÚVOD

Tato bakalářská práce se zabývá problematikou dětské práce na příkladu Indie. Dětská práce je v dnešní době brána jako velmi závažný problém. Pro dítě to může mít fatální nejen psychické ale i fyzické následky, které již nejdou vrátit zpět. Dítě není schopno tvořit svoji budoucnost a budoucnost příští generace. Takových trpících a strádajících dětí je na světě nespočet. Jistě nikoho nepřekvapí, že plno těchto dětí je obětmi dětské práce. Jsou lapeny v bludném kruhu, ze kterého jen těžko vede cesta ven. Prioritou dnešní společnosti by mělo být ozdravení celého světa a vymýcení dětské práce celosvětově. Každé dítě má právo na život a každé dítě by mělo prožít krásné a hlavně bezstarostné dětství, díky kterému z něho vyroste sebevědomý, vzdělaný a spokojený člověk. Problematiku dětské práce je potřeba šířit dál, aby všichni věděli, že musíme proti této krutosti společně bojovat. Doufáme, že tato bakalářská práce pomůže vysvětlit a přiblížit tuto problematiku čtenáři. Toto téma bakalářské práce jsme si vybrali z jednoduchého důvodu. Věříme totiž, že budoucnost tkví v příští generaci, protože v dětech, ve všech dětech na světě, se skrývá naděje na jiný, lepší svět.

V bakalářské práci je nejprve vysvětlen základní pojem dětská práce a vše, co tento pojem obnáší. Je zde uvedena základní legislativa, sektory a nejhorší formy dětské práce, proti kterým je potřeba bojovat. Důležité také je si vysvětlit, proč k dětské práci dochází a jaké mezinárodní organizace proti ní bojují a snaží se jí eliminovat. Abychom mohli tuto problematiku hlouběji prozkoumat, je zapotřebí si představit region, ve kterém je dětská práce analyzována a tím je Indie. Především je v této části důležitý varnový a kastovní systém, který v Indii určuje postavení ve společnosti. Nejdůležitější částí je pak představení návrhů řešení dětské práce v Indii. Tato část pro vypracování závěrečné práce pro nás byla největší výzvou. Bylo by však dobré detailnější prozkoumání problematiky přímo v regionu. To může být podnět pro navštívení Indie a pro vypracování diplomové práce do budoucna.

1. CÍL PRÁCE A METODIKA

Cílem této bakalářské práce je zjistit, co znamená pojem dětská práce a získat tak ucelený přehled o dané problematice. Po představení této problematiky v celosvětovém měřítku se pokusíme analyzovat dětskou práci přímo v regionu Indie, kde objasníme základní legislativu, sektory dětské práce v Indii a hlavní příčiny dětské práce. V závěru bakalářské práce se pokusíme navrhnout řešení, která by zmírnila nebo úplně eliminovala dětskou práci v Indii. Práce bude vypracována pomocí metody literární rešerše, díky které čtenář lépe pochopí danou problematiku. V závěru práce budou pomocí metody syntézy, která nám propojí vzájemně související jevy, představeny návrhy řešení dané problematiky v Indii.

2. VYMEZENÍ POJMU DĚTSKÁ PRÁCE

Problematika dětské práce se v dnešním světě stala velkým globálním problémem a to zejména v rozvojových zemích. Literatura zabývající se dětskou prací není jednotně definována a chybí jí tak ucelené teoretické ukotvení, které by sjednotilo danou problematiku. Statistické údaje o pracujících dětech se rovněž značně liší, jelikož v některých případech se jedná o nelegální aktivitu.

Ali a Khan (2012) označují pod pojmem dětská práce všechny děti, kterým je méně než 15 let a jsou nuceny pracovat za účelem zisku. Edmond (2005) uvádí, že dětská práce je chápána jako forma zneužívání, kdy děti jsou nuceny pracovat ve špatných podmínkách a v nebezpečných profesích. Dle Moyi (2011) je dětská práce spojována s nízkou mzdou, dlouhou pracovní dobou a také s fyzickým a sexuálním zneužíváním.

V případě, že vykonávaná práce dítětem nemá negativní vliv na jeho zdraví, osobní rozvoj a nenarušuje tak školní docházku, je tato forma práce brána jako pozitivní aspekt nejen v celkovém vývoji dítěte ale přispívá i k blahu a spokojenosti rodiny. Tento druh práce zahrnuje například pomáhání rodičům v domácnosti, vydělávání si po příchodu dítěte ze školy nebo brigáda během školních prázdnin (ILO, 2004).

Dle Mezinárodní organizace práce (dále jen ILO), ne všechny práce, které jsou vykonávány dětmi, se řadí do kategorie dětské práce. Jestli se jedná o dětskou práci či nikoli závisí především na věku dítěte, druhu vykonávané práce, podmínkách při vykonávání práce a také na právních předpisech a regulacích v jednotlivých zemích.

Dětská práce je spojována především s těmito faktory:

- je fyzicky, mentálně, sociálně nebo morálně nebezpečná či škodlivá pro dítě,
- zasahuje do školního vzdělávání dítěte tím, že:
 - zbavuje dítě možnosti docházet do školského zařízení,
 - dítě je nuceno předčasně přerušit školní vzdělávání,
 - nutí dítě o spojení školní docházky s nadměrně zdlouhavou a těžkou prací.

Je zcela zřejmé, že nejhorší formy dětské práce, jako je obchodování s dětmi, využívání dětí k prostituci či k ilegálním činnostem, mají negativní vliv nejen na celkové zdraví dětí ale i na jejich fyzický a mentální vývoj. Děti jsou rizikovou skupinou pracovníků vzhledem k jejich mladému věku a nedostatečnému povědomí o svých právech. Velký problém u pracujících dětí je rovněž i absence adekvátního vzdělání, které by jim umožnilo v budoucnu dosáhnout lepších platových podmínek a postavení ve společnosti (Ali, Khan, 2012). Dětská práce se nejvíce vyskytuje v chudých rurálních oblastech, kde jsou děti nuceny pracovat dlouhé hodiny ve špatných pracovních podmínkách buďto s nízkým nebo dokonce s žádným platovým ohodnocením, aby tak mohly přispět na živobytí své rodiny (Siddiqi, Patrinos, 1995).

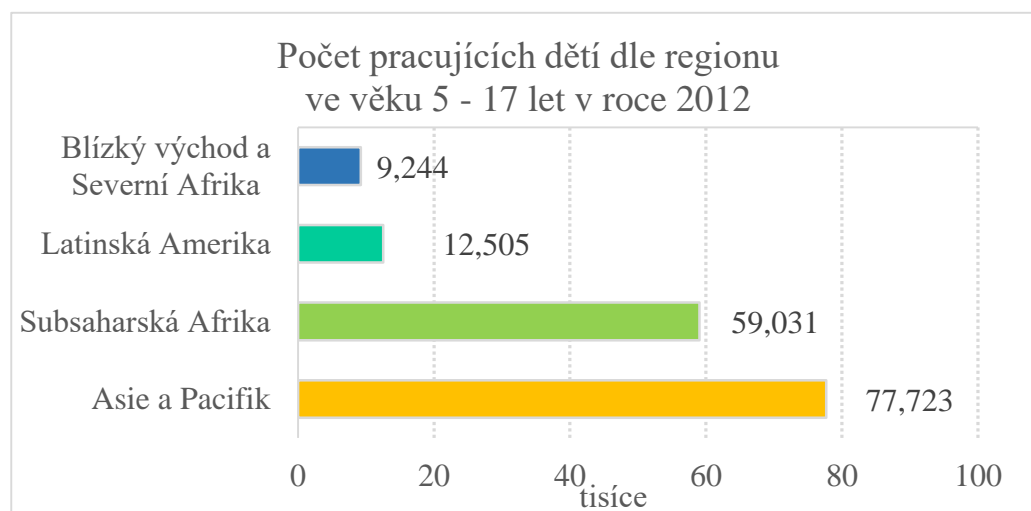
2.1 Dětská práce v číslech

Dle ILO (2013) je na světě 168 miliónů dětí, které jsou zapojeny do dětské práce. Přes polovinu dětí, tedy 85 miliónů, pracuje v nejtěžších formách dětské práce, které pro děti představují velká zdravotní a bezpečnostní rizika.

2.1.1 Dle regionu

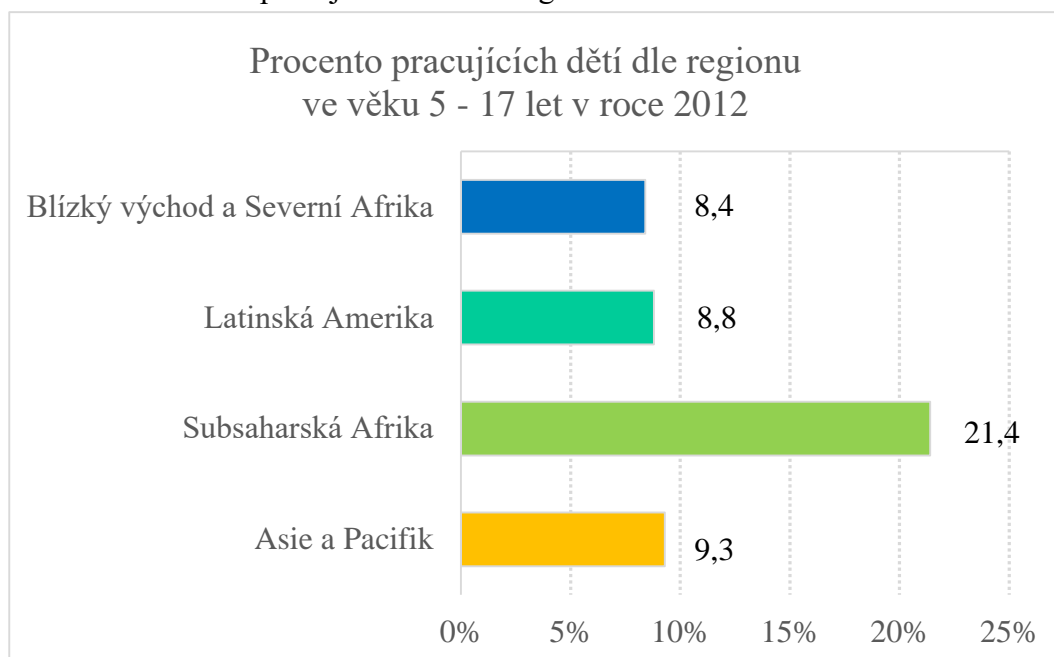
Asie a Pacifický region se řadí mezi oblasti, kde je počet pracujících dětí nejvyšší. V roce 2012 pracovalo v tomto regionu téměř 78 miliónů dětí ve věkové kategorii 5 – 17 let, což představuje 9,3 % ze všech dětí v tomto regionu. Naopak Subsaharská Afrika je region s nejvyšším výskytem dětské práce v celkovém počtu 59 miliónů pracujících dětí. V Subsaharské Africe pracuje 1 z 5 dětí ve věku 5 – 17 let a díky tomu se tento region řadí na přední příčku v procentuálním zastoupení (21 %). Podstatně menší počet dětských pracovníků, oproti výše zmíněným regionům, se nachází v Latinské Americe (12,5 miliónů), na Blízkém východě a v Severní Africe (9,2 miliónů) ILO (2013).

Graf č. 1: Počet pracujících dětí dle regionu ve věku 5 – 17 let v roce 2012

Zdroj: ILO, 2013a a zpracování autorem

Graf č. 2: Procento pracujících dětí dle regionu ve věku 5 – 17 let v roce 2012

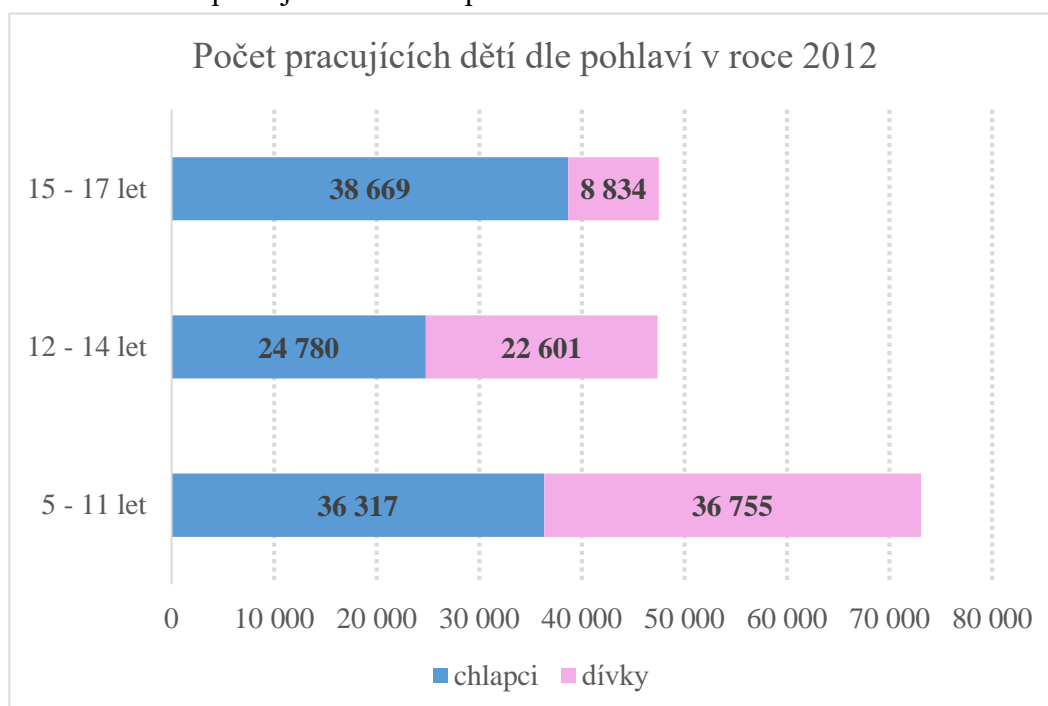
Zdroj: ILO, 2013a a zpracování autorem

2.1.2 Dle pohlaví

Zapojení chlapců do dětské práce ve věku 5 – 17 let je markantně vyšší než u dívek. V celkovém počtu v tomto věku pracuje téměř 100 miliónů chlapců a 68 milionů dívek. Počet chlapců převládá nad dívkami z důvodu vyššího zastoupení dětských pracovníků mužského pohlaví u strašících dětí (15 – 17 let). Ve věkové kategorii 5 – 11 let není žádný rozdíl dle pohlaví v zapojení do dětské práce. Počet pracujících chlapců a děvčat v tomto věku je shodný. Rozdílnost pohlaví se projeví až ve věku 12 – 14 let, jelikož počet pracujících chlapců je 52 % a převyšuje tak nad počet pracujících dívek o 2,2 milionu. Nejvíce je však patrný rozdíl mezi chlapci a dívkami ve věkové kategorii 15 – 17 let. V tomto věku pracuje 81 % chlapců, kteří převažují nad dívkami téměř o 30 milionů.

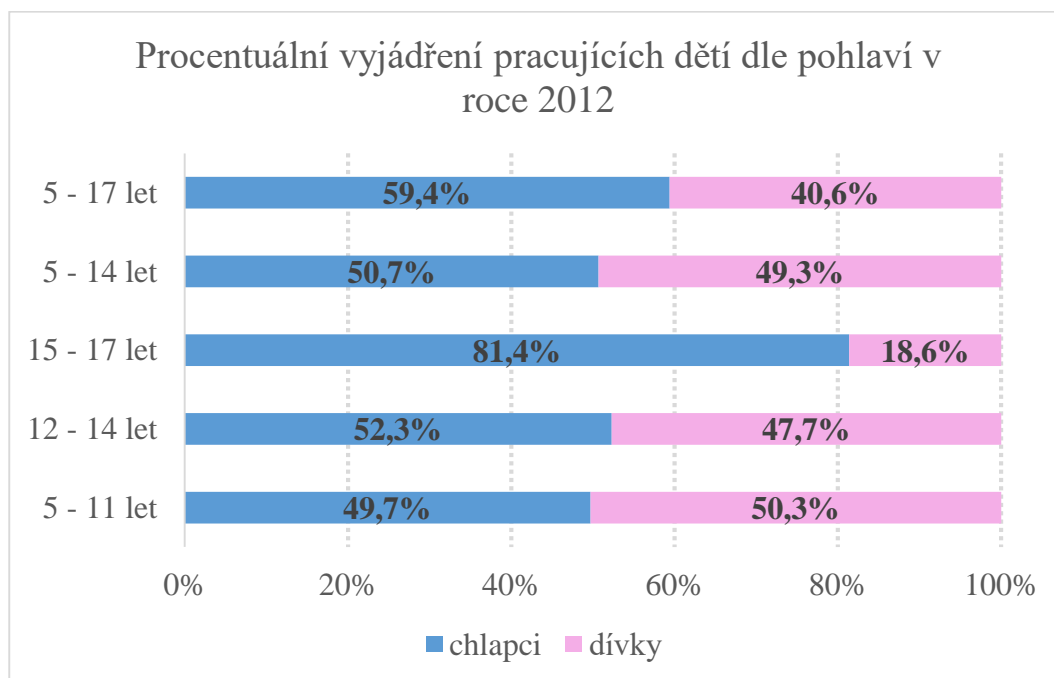
Výše zmíněné údaje ale nezachycují zapojení dětí do domácích prací. Tato forma práce je prováděna především dívkami a není součástí globálních odhadů dětské práce. Chybí tak statistické údaje, které by jistě počet pracujících dívek značně navýšil (ILO, 2013a).

Graf č. 3: Počet pracujících dětí dle pohlaví v roce 2012

Zdroj: ILO, 2013a a zpracování autorem

Graf č. 4: Procentuální vyjádření pracujících dětí dle pohlaví v roce 2012

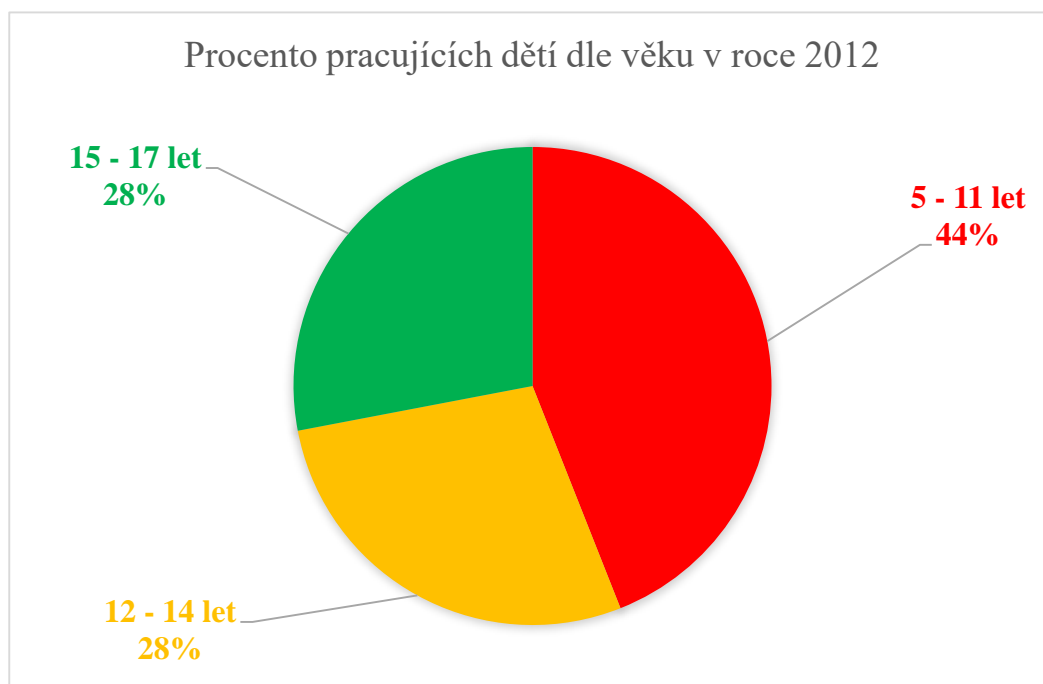

Zdroj: ILO, 2013a a zpracování autorem

2.1.3 Dle věku

Největší podíl pracujících dětí je ve věkové kategorii 5 – 11 let, což v absolutních číslech představuje přes 73 miliónů dětí a 44 % z celkové populace dětské práce. Jak již bylo zmíněno výše, jsou právě tyto děti nejzranitelnější vůči zneužívání na pracovišti a může být vážně ohrožen jejich fyzický a mentální vývoj. Počet pracujících dětí ve věkové kategorii 12 – 14 let a 15 – 17 let je shodný. V obou věkových kategoriích pracuje 47 miliónů, tedy 28 % (ILO, 2013a).

Graf č. 5: Procento pracujících dětí dle věku v roce 2012

Zdroj: ILO, 2013a a zpracování autorem

2.2 Legislativa stanovující práva dítěte

V dnešní době je složité přesně definovat, jaký druh práce mohou děti vykonávat a v jakém věku dítěte je vykonávání dané práce přípustné. V různých zemích je dětská práce z pohledu legislativy vnímána odlišně a minimální hranice věku dítěte, kdy může pracovat, se značně liší. Nejdůležitější pracovní normy týkající se dětské práce stanovila Mezinárodní organizace práce, která vydala v roce 1973 Úmluvu č. 138, kterou ratifikovalo více než 130 zemí. Úmluva se zabývá minimální věkovou hranicí dítěte, kdy může dítě nastoupit do zaměstnání. Tato úmluva stanovuje, že minimální věk dítěte pro výkon práce v zaměstnání nesmí být nižší než věk dokončení povinné školní docházky nebo věk pod 15 let ¹. Pro lehké práce, které nejsou pro dítě nebezpečné a nikterak jej neohrožují, je minimální věková hranice stanovena na 13 let. Co se týče nejhorší formy dětské práce, tak minimální věk je stanoven na 18 let. Pokud jsou dodrženy bezpečnostní podmínky a dítě bylo řádně instruováno a proškoleny, může být věková hranice u nejhorších forem práce posunuta na 16 let. V roce 1999 byla Mezinárodní organizací práce vydána Úmluva č. 182, týkající se nejhorších forem dětské práce (ILO, 2004).

Státy, které ratifikovaly tyto úmluvy, mají povinnost prosazovat národní politiku směřující k zajištění účinného zákazu dětské práce, definovat minimální věkovou hranici pro určité druhy zaměstnání a také musí stanovit minimální věkovou hranici, pod kterou nesmí žádné dítě pracovat (ILO, 2004).

Některá klíčová ustanovení ve výše uvedených úmluvách úzce souvisí s Úmluvou o právech dítěte, která byla přijata OSN roku 1989 (ILO, 2004).

¹ pro rozvojové státy je věková hranice stanovena na 14 let

2.2.1. Úmluva o právech dítěte

Ženevská deklarace práv dítěte z roku 1924 a Deklarace práv dítěte přijatá Valným shromážděním Organizace spojených národů v roce 1959 stanovující, že „*dítě pro svou tělesnou a duševní nezralost potřebuje zvláštní záruky, péči a odpovídající právní ochranu před narozením i po něm*“, byla rozšířena Úmluvou o právech dítěte vyhlášenou na Valném shromáždění Organizace spojených národů v roce 1989. Dle úmluvy je za dítě považována lidská bytost mladší 18 let, pokud není v právním řádu dané země stanoveno jinak. Sáty, které podepsaly úmluvu, se „*zavazují respektovat a zabezpečit práva dítěte bez diskriminace rasy, barvy pleti, pohlaví, jazyka, náboženství, politického nebo jiného smýšlení, národnostního, etnického nebo sociálního původu, majetku, tělesné nebo duševní nezpůsobilosti, rodu a jiného postavení dítěte nebo jeho rodičů nebo zákonných zástupců*“ (OSN, Úmluva o právech dítěte, 2015).

Nejdůležitější body Úmluvy o právech dítěte

Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy:

- se zavazují zajistit dítěti ochranu a péči pro jeho blaho,
- uznávají právo na život a na rozvoj pro každé dítě,
- respektují právo dítěte na zachování jeho totožnosti,
- zajistí, aby dítě nemohlo být nedobrovolně odděleno od svých rodičů (pokud příslušné orgány v souladu s platným právem a na základě soudního rozhodnutí neurčí, že oddělení dítěte od rodičů je v zájmu dítěte),
- činí opatření k zabránění nezákonného přemísťování dětí do zahraničí,
- zabezpečují dítěti právo na svobodné vyjádření svých názorů, náboženské vyznání a svobodu sdružování,
- nesmí zasahovat do soukromého života dítěte a jeho rodiny,
- se snaží prosazovat zásadu, že rodiče jsou plně zodpovědní za výchovu a správný vývoj dítěte,

- chrání děti pomocí zákonodárných a správních opatření před tělesným a duševním násilím, zneužíváním či urážením, špatným zacházením nebo vykořisťováním v době, kdy jsou v péči svých rodičů, zákonných zástupců nebo jiných osob, které se starají o dítě,
- uznávají právo dítěte na využívání léčebných zařízení a právo každého dítěte k přístupu k zdravotnickým službám,
- odstraňují zavedené praktiky, které škodí zdraví dětí,
- respektují a uznávají právo každého dítěte na životní úroveň a podporují rozvoj, který je nezbytný pro jeho tělesnou, duševní, mravní a sociální kondici dítěte (finanční odpovědnost, která umožňuje zabezpečení životních podmínek pro adekvátní rozvoj dítěte, zajišťují rodiče nebo zákonný zástupce),
- uznávají právo dítěte na vzdělání a dopomáhají tak k uskutečnění pomocí:
 - zavedení bezplatného a povinného základního školního vzdělávání,
 - přispívá k rozvoji středního vzdělání, které zahrnuje jak všeobecné, tak i odborné vzdělání a je dostupné každému dítěti,
 - dětem jsou k dispozici informace a poradenské služby v oblasti vzdělání a zároveň je dětem umožněna odborná příprava k výkonu povolání,
 - podporují pravidelnou školní docházku a snižují počet dětí, kteří nedokončí vzdělání v příslušném vzdělávacím institutu,
- souhlasí s tím, že výchova dítěte směřuje k:
 - celkovému rozvoji osobnosti dítěte včetně fyzických a rozumových dovedností,
 - zaměření se na podporu a posílení úcty k základním svobodám a lidským právům,
 - posilování zásad, které jsou zakotveny v Chartě Spojených národů,

- respektování úcty k rodičům dítěte, vnímání a posilování své vlastní kultury, jazyka a respektování národních hodnot země trvalého pobytu,
- přípravě dítěte na zodpovědný život a posilování úcty k přírodnímu prostředí.

Nejdůležitější body Úmluvy o právech dítěte zaměřující se na dětskou práci.

Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy:

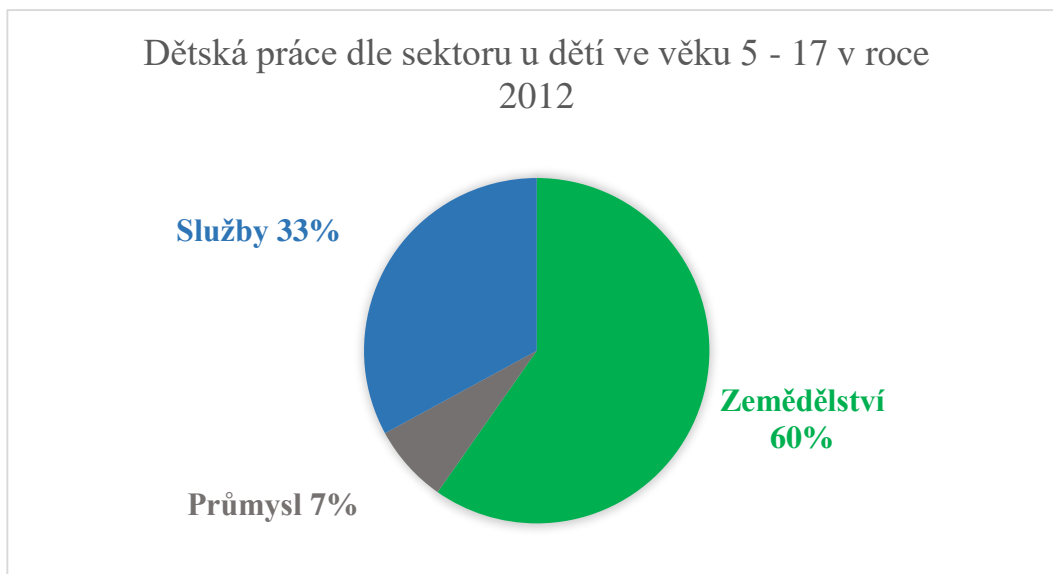
- uznávají, že dítě má právo na ochranu před vykořisťováním a vykonáváním nebezpečné práce, která brání dítěti ve vzdělávání nebo škodí jeho zdraví či brání jeho rozvoji pomocí přijmutí zákonodárného opatření a to především následujících dohod:
 - stanovení nejnižší věkové hranice pro výkon zaměstnání,
 - stanovení adekvátních pracovních podmínek a pracovní doby,
 - stanovení odpovídajících sankcí k zajištění plnění stanovených dohod,
- chrání děti pomocí zákonodárných opatření před jejich nezákonným využíváním v průmyslu zpracovávající narkotické a psychotropní látky,
- přijímá opatření zavazující se k ochraně dětí před sexuálním zneužíváním pomocí vnitrostátních a mezinárodních opatření, která zabraňují ve využívání a donucování dětí k nezákonné sexuální činnosti za účelem finančního zisku (prostituce, pornografie),
- chrání dítě před jakoukoli jinou formou vykořisťování, která by mohla narušit vývoj a blaho dítěte,
- uznávají všechna potřebná opatření, která slouží k zabránění únosů dětí, jejich prodávání a obchodování s nimi za účelem zisku,

- musí zabezpečit, aby nedocházelo k mučení či jinému nelidskému a krutému zacházení s dětmi či jejich zbavení svobody,
- se snaží zajistit opatření, aby se osoby pod věkovou hranicí 15 let neúčastnily bojových akcí,
- zabezpečují dle mezinárodního humanitárního práva péči a ochranu dětí, které byly postiženy válkou či jiným konfliktem “ (OSN, Úmluva o právech dítěte, 2015).

2.3 Druhy a sektory dětské práce

Dětská práce má v dnešní době hodně podob a forem, které představují pro děti určité riziko a nebezpečí spojené s psychickou a fyzickou zátěží (Levison a Murray, 2005). Děti pracují v sektorech, jako je například zemědělství, zpracovatelský průmysl, pouliční práce, rybolov, stavebnictví a domácí služby (ILO, 2004). Pro lepší uchopení můžeme dětskou práci rozdělit do tří základních sektorů: zemědělství, průmysl a služby. Dle ILO (2013) pracovalo celosvětově v zemědělském sektoru v roce 2012 téměř 60 % dětí, což je přes 98 milionů. V průmyslu bylo evidováno přes 7 % dětí (více než 12 milionů) a v sektoru služeb bylo zaměstnáno přes 30 % dětí, tedy téměř 55 milionů dětských pracovníků.

Graf č. 6: Dětská práce dle sektoru u dětí ve věku 5 – 17 let v roce 2012

Zdroj: ILO, 2013a a zpracování autorem

V tabulce č. 1 můžeme vidět porovnání dětské práce v sektorech v roce 2008 a 2012. Pozitivní zpráva je, že počet pracujících dětí ve všech sektorech v tomto období klesl. Nejvíce je zřetelný pokles v zemědělském sektoru, kde ubylo téměř 31 miliónů pracujících dětí.

Dětská práce dle sektoru u dětí ve věku 5 - 17 v letech 2008 a 2012				
Sektor	2008		2012	
	v tisících	%	v tisících	%
Zemědělství	129,161	66	98,422	58,6
Průmysl	15,068	7	12,092	7,2
Služby	55,109	25,6	54,25	32,3

Tabulka č. 1: Dětská práce dle sektoru u dětí ve věku 5 – 17 let v letech 2008 a 2012

Zdroj: ILO, 2013a a zpracování autorem

Sektory, ve kterých se dětská práce vyskytuje, se sice v určitých zemích různí, jisté ale je, že největší kumulace se nachází v neformálním sektoru. Neformální sektor ekonomiky je v rozvojových zemích ideální pro výskyt dětské práce. Goldberg a Pavcnik (2003) definují neformální sektor jako sektor ekonomiky, který není řízen pracovním právem a neposkytuje zaměstnanecké benefity. Děti tedy nejsou oficiálně zaměstnány a jejich aktivita nemůže být ze strany státu kontrolována. Práce v neformálním sektoru je pro děti velmi nejistá, jelikož nemají garantované pracovní místo, nedostávají peněžitou podporu v případě, že onemocní nebo jsou zranění a nemají žádné pracovní právo. Neformální ekonomika je v dnešní době více monitorována mezinárodními organizacemi a dalšími aktéry, kteří se zabývají problematikou dětské práce (ILO, 2004).

Téměř ve všech velkých městech rozvojového světa je zaznamenán výskyt dětské práce díky stále sílící urbanizaci, kdy dochází dle Hampla (1989) ke koncentračnímu procesu a odlivu chudého obyvatelstva z venkovských oblastí směrem do měst (Šilhánková, 2009). Vlivem těchto faktorů dochází na předměstí velkých měst, zejména v chudinských čtvrtích, k tvorbě nelegálně postavených přístřešků neboli tzv. slumů (OSN, MDGs 2015: Fakta, 2015). Děti pracující ve slumech se ve většině případů živí prodejem různého typu drobného zboží, poskytují služby ve formě čištění bot nebo pomáhají na tržnicích. V některých případech dochází i k tomu, že děti nemají ani minimální kontakt se svou rodinou a jsou tak odkázány samy na sebe (ILO, 2004).

2.3.1 Zemědělství

Největší počet pracujících dětí je v zemědělském sektoru a to zejména v rurálních oblastech, kde pracuje 98 milionů dívek a chlapců, což představuje téměř 60 % dětské populace, která spadá do dětské práce (ILO, 2013a). Většina z nich pracují jako neplacení rodinní příslušníci. Jejich práce zahrnuje práci na polích, péči o dobytek na malých farmách, sklizení ovoce a zeleniny nebo lov ryb. I když je práce v zemědělství brána jako jedna z lepších variant důstojné práce, nesmíme opomenout fakt, že tato forma práce skrývá pro dítě i řadu vážných nebezpečí.

Zemědělství je jedno z nejnebezpečnějších odvětví z hlediska úrazů a smrtelných nehod. Chudoba je hlavní příčinou dětské práce v zemědělství společně s omezeným přístupem ke kvalitnímu vzdělání a nedostatečnými zemědělskými technologiemi (FAO, 2010). Nicméně vlivem globalizace a sílící interdependence se profil dětské práce v zemědělství značně změnil. Do popředí se dostávají zemědělské stroje, chemická hnojiva a postřiky, a to zejména pesticidy. Rozvojové země sice používají pouze 25 % světových pesticidů, je ale dokázáno, že díky neznalosti správného používání těchto přípravků, určených k hubení rostlinných a živočišných škůdců, je úmrtnost v těchto případech zastoupena z 99 %. Nesprávné zacházení s pesticidy tedy zapříčiňuje vážné zdravotní dopady. V některých případech ale může mít práce na farmách pro pracující děti i pozitivní efekt prostřednictvím mezigeneračního přenosu technických dovedností a získávání různých zkušeností. Je ale potřeba přijmout nezbytná opatření ze strany tvůrců politik a přesně určit, jakou práci děti budou vykonávat, za jakých podmínek a jaké nástroje budou používat, aby nedocházelo ke zraněním, a byla tak pro děti zajištěna nezbytná bezpečnost (ILO, 2011).

Sektor zemědělství můžeme rozdělit na další sub-sektory:

- **farmaření**

Problematika dětské práce, zejména na malých rodinných farmách, je velice obtížná z důvodu několika faktorů, jako je sezónnost zemědělské výroby, migraci pracovníků, hrozící nebezpečí na pracovišti, omezený přístup do škol, absentující předpisy a vymáhání práva a také je zde nemalý faktor v podobě hluboce zakořeněného postoje o rolích dětí ve venkovských oblastech. Dětská práce v zemědělství může zahrnovat činnosti jako je kultivace půdy, výsadba sazenic, používání pesticidů a hnojiv, sklizení a zpracování plodin. Všechny tyto činnosti mohou představovat pro dítě nebezpečí v podobě vystavení se ostrým nástrojům, jako jsou mačety, a nebezpečným strojům, na plantážích hrozí riziko hadího uštknutí a zranění od ostatních zvířat, vystavení se agrochemikáliím včetně již zmíněných hnojiv a pesticidů (FAO, 2015).

Většina dětí vykonává zemědělské práce na farmě svých rodičů a jsou brány jako neplacení pracovníci, kteří pomáhají rodinným příslušníkům. Dochází k tomu, že práce, kterou děti vykonávají je často neviditelná a bez povšimnutí. Díky rodinné kultuře a tradicím ve farmářství je ale obtížné rozlišit, zda vykonávaná práce dítětem spadá do oblasti dětská práce. V některých případech může zapojení dětí do zemědělských činností rozvíjet jejich dovednosti a pocit sounáležitosti ke komunitě a tento druh práce, který nezasahuje do školní docházky dítěte, nikterak ho neomezuje a není pro něj nebezpečný, není definován jako dětská práce (FAO, 2015).

- **rybolov**

V oblasti rybolovu jsou děti zapojeny do nejrůznějších aktivit, které zahrnují lovení ryb, jejich vykládání a zpracování, které zahrnuje především třídění, krájení, filetování, uzení, solení, sušení a výroba sítí a člunů určené k rybolovu. Dětská práce v odvětví rybolovu je rozšířena zejména v neformálním sektoru ekonomiky a velká řada činností v tomto odvětví se řadí do kategorie nejhorších forem dětské práce. Co se týče genderového rozdělení v této oblasti, tak chlapeci jsou více zapojeni do práce ve formě lovení ryb a dívky jsou pak využívány pro následné očištění a zpracování. Pracující děti v tomto odvětví, mají poměrně velké problémy s dodržováním školní docházky. Děti musí čelit mnoha rizikům, jako je fyzicky velmi náročná práce a dlouhé a nepravidelné pracovní doby, které začínají brzy ráno a znemožňují tak dětem chodit do školy (FAO, 2015).

Migrace a mobilita je často spojována s tímto odvětvím, kdy děti migrují se svou komunitou nebo rodiči. Dochází k tomu, že migrující komunity mají nedostatečný přístup k sociálním službám, které v některých rozvojových zemích absentují, a mohou tak trpět marginalizací a nedostatečnou integrací v místních komunitách a díky tomu dochází ke zvýšení situace zranitelnosti pracujících dětí (FAO, 2015).

- **lesnictví**

Mnoho komunit, zejména v odlehlých oblastech, je závislých na lese jako na zdroji obživy. I v tomto odvětví lze najít dětskou práci. Kromě práce na rodinné bázi můžeme nalézt pracující děti i v podnicích zaměřených na dřevozpracující průmysl. Většina dětí pracujících v tomto sektoru jsou ve věkové kategorii od 12 let a více, jelikož je při tomto druhu práce potřeba značná fyzická zdatnost. Práce v lese vystavuje děti jak zdravotním tak i bezpečnostním rizikům, jako jsou například pády z žebříků a stromů, pořezání od ostrých nástrojů nebo vystavení extrémním teplotám v tropických oblastech. Úkoly, které děti musí vykonávat, jsou například lezení po stromech a sběr ovoce, sběr medu z úlů a výsadba nových stromů. Pro odvětví lesního hospodářství je typická izolace, díky níž není dětem umožněno navštěvovat školské zařízení. Bohužel doposud je zaznamenáno jen málo informací o výskytu dětské práce v tomto odvětví a do budoucna bude potřeba věnovat větší pozornost a výzkum týkající se oblasti dětské práce v lesnictví (FAO, 2015).

- **živočišná výroba**

Dětskou práci v odvětví živočišné výroby můžeme rozdělit na lehkou formu dětské práce, kdy děti vypomáhají v rodinné komunitě (sběr trávy pro dobytek, pasení dobytka, vyklízení chlévů, chování drobných zvířat pro domácí spotřebu, krmení zvířat), a na těžkou formu dětské práce, která pro děti představuje různá nebezpečí a rizika. Díky úzkému kontaktu se zvířaty jsou děti vystaveny zdravotním rizikům v podobě nemocí přenášených zvířaty na lidi. V dalších případech může dojít k útoku zvířete na dítě a způsobit tak vážná zranění (FAO, 2015).

2.3.2 Domáci práce

Neviditelná dětská práce, i tak by se dalo nazvat toto odvětví, ve kterém je nuceno pracovat velké množství dětí ve věkové kategorii od 5 do 17 let nejen z rozvojových ale i z rozvinutých zemí. Dle Mezinárodní organizace práce a Úmluvy č. 138 a č. 182 je dětská práce v domácnosti stanovena v případě, pokud:

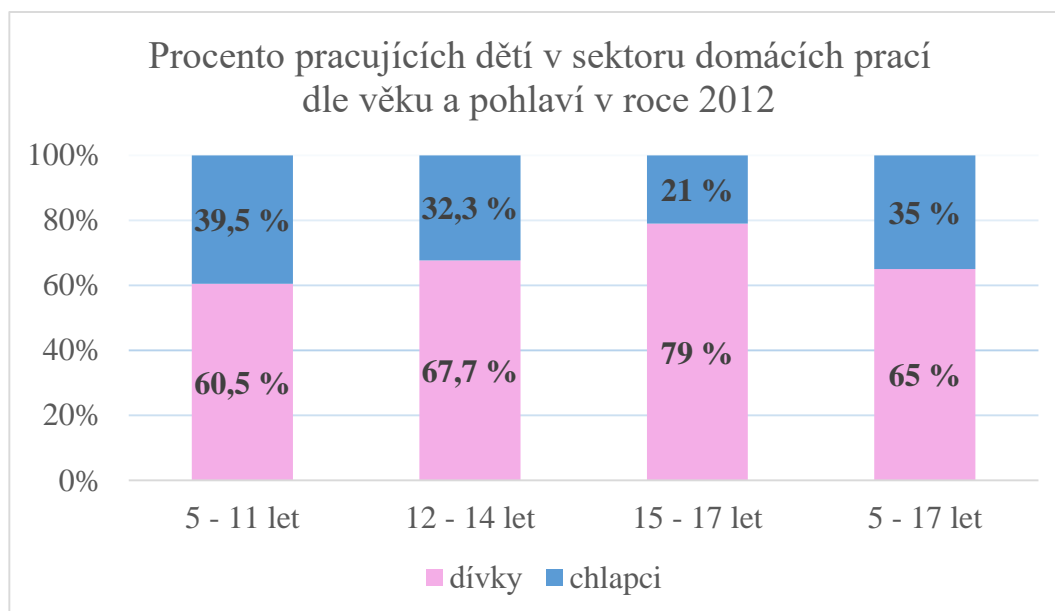
- je dítě ve věkové kategorii 5 -11 let,
- je dítě ve věkové kategorii 12 – 14 let a musí vykonávat práci v domácnosti po dobu delší než 14 hodin týdně,
- je dítě ve věkové kategorii 15 – 17 let a je zapojeno do formy nebezpečné domácí práce, která zahrnuje dlouhou pracovní dobu, a to 43 a více hodin týdně.

Dětská práce v domácnosti je rozšířena po celém světě. Úklid, vaření, žehlení, práce na zahradě, sběr vody, péče o ostatní děti či seniory je jedním z mála, co musí děti vykonávat. V případě, že děti pracují ve svých domovech v přiměřených podmínkách, jsou pod dohledem své rodiny a mohou se vzdělávat, může být tato práce brána jako nedílná součást rodinného života a nikterak dítě nepoškozuje či neohrožuje. V mnoha případech ale dochází k tomu, že děti jsou nuceny tyto práce vykonávat v cizí domácnosti, tedy vykonávají domácí práce v rámci pracovního poměru. Děti jsou nuceny pracovat ve špatných podmínkách a v nejhorších případech dochází i k fyzickému, psychickému či sexuálnímu násilí. Chudoba je brána jako jeden z faktorů, který přispívá k dětské práci v domácnosti. Velká většina dětských pracovníků pochází z chudých rodin a jsou poslány pracovat za účelem zvýšení příjmu své rodiny. V jižní Asii je typické, že děti jsou poslány pracovat do domácnosti, aby splatily půjčku, kterou si jejich rodina byla nucena vzít. Dalším faktorem přispívající k dětské práci v domácnosti může být

i etnická diskriminace, nedostatečné vzdělání, vyloučení ze společnosti, domácí násilí, nucený sňatek, urbanizace nebo ztráta rodinného příslušníka (ILO, 2013c).

Dětská práce v domácnosti je často ignorována ze strany tvůrců politik a také vyňata z rámce působnosti právních předpisů v určitých zemích. Pracujícím dětem je tak odepřena legislativní ochrana (ILO, 2012a). Přesný počet celosvětově pracujících dětí v odvětví domácích prací není známo, jelikož neexistují spolehlivé a validní údaje o tomto druhu činnosti. Mezinárodní organizace práce provedla v roce 2012 řadu průzkumů týkající se dětské práce v domácnosti a díky tomu byly zachyceny důležité kvantitativní informace, které umožňují globální odhady dětských pracovníků v tomto odvětví. Dle odhadu ILO za referenční rok 2012 pracovalo v domácnosti ve věkové kategorii 5 – 17 let 17,2 milionů dětí. Ve věkové kategorii 12 – 14 let mají největší zastoupení dle pohlaví v tomto sektoru dívky, kterých dle odhadu pracovalo v referenčním roku 11,5 milionu, tedy přes 67 %. Počet chlapců, kteří v tomto odvětví pracovali, zaujímají necelých 33 % a bylo jich o polovinu méně, tedy 5,6 milionu (ILO, 2013b).

Graf č. 7: Procento pracujících dětí v sektoru domácích prací dle věku a pohlaví v roce 2012

Zdroj: ILO, 2013b a zpracování autorem

2.3.3 Děti ulice

Dětská práce se vyskytuje téměř ve všech velkých městech v rozvojových zemích. Díky vysoké urbanizaci dochází k přílivu dětských pracovníků z venkovských oblastí, kteří potřebují práci, aby mohly svým výdělkem přispět na živobytí své rodiny. Dochází tedy ke zvýšení městské chudoby a k tvorbě oblastí, kde je velký výskyt slumů. Takové prostředí je pro dítě nezdravé a škodlivé. Děti vykonávající pouliční práce se živí například prodejem různého typu zboží, poskytují služby ve formě čištění bot, mytí vozidel, pracují na trzích nebo si přivydělávají jako nosiči. V některých případech dochází i k tomu, že děti jsou nuceny chodit na skládky, kde přebírají odpad a snaží se najít nějaké zboží, které by se dalo prodat na ulici (ILO, 2004). Některé aktivity jsou nelegální, i když u některých dětí tvoří tato činnost hlavní příjem. Jedná se především o prostituci, prodej drog nebo žebrání. Valná většina těchto dětí žije doma se svými rodinami, ale některé děti žijí sami na ulicích jako sirotci a jsou odkázány pouze samy na sebe (ILO, 2011).

Pouliční práce je velmi špinavá a tvrdá práce. Děti jsou vystaveny nejen špatným podmínkám ale i násilí, zločinu, alkoholu a sexuálnímu obtěžování. Zneužívání je nejčastější hrozbou pro děti, které pracují v tomto sektoru. Všechny tyto faktory mají značný vliv na fyzický a psychický vývoj dítěte. (ILO, 2011).

- **nosiči**

Primární nebezpečí pro děti plynoucí z této činnosti je především těžký náklad, který jsou nuceny nést, což má za následek problémy se správným růstem kostí, kloubů a svalů (ILO, 2011). Doocy (2006) ve své studii zabývající se výživou a zraněním u dětských nosičů ve východním Nepálu uvedl, že děti jsou v Nepálu nuceny nosit náklad v průměru o 49 kg těžší než je jejich vlastní váha. S tím jsou u dětí samozřejmě spojeny nejen problémy pohybového aparátu ale i nutriční nedostatky a nízká tělesná hmotnost.

• sběrači odpadu

Děti, které se živí sběrem odpadu, jsou vystaveny gastrointestinálním² onemocněním, respiračním³ onemocněním, kožním onemocněním a také životu nebezpečnému infekčnímu onemocnění - tetanus. Dle studie Athanasiadou (2008) byla v Nikaragui, u dětí pracující jako sběrači odpadu, zaznamenána velmi vysoká hladina polybromovaných difenyletherynů neboli PBDE. Mezi bezprostřední projevy těchto látek patří dráždění očí a pokožky. Tyto látky negativně ovlivňují imunitní reakce organismu, mají špatný vliv na reprodukční cyklus a mohou způsobit i špatný vývoj další generace. PBDE patří do skupiny tzv. endokrinních⁴ přerušovačů, které mají negativní vliv na hormonální rovnováhu organismu. Látky jsou zkoumány jako potenciální neurotoxiny a karcinogeny (Lanková, 2014). Studie dle Athanasiadou (2008) také ukázala, že děti měly zvýšenou hladinu perzistentních organických znečišťujících látek, olova, rtuti a kadmia. Kadmium patří do skupiny těžkých kovů, který má podobné vlastnosti jako zinek. Do těla se kadmium může dostat buďto dýchacími cestami díky vdechování malých částic prachu nebo zažívacím traktem při polykání hlenů. Díky tomuto kovu může dojít k narušení průběhu metabolických reakcí nebo disfunkci ledvin. Kadmium se v lidském těle hromadí především v játrech, kde je největší podíl tohoto kovu a to 80 – 90 %, a také v ledvinách, kdy i při velmi malé dávce může dojít k selhání ledvin. Kadmium je nebezpečné i pro vyvíjející se plod v těle matky, protože dokáže proniknout placentou přímo k plodu (Petrлік a Válek, 2014).

² onemocnění týkající se trávicí soustavy (převzato z Velkého lékařského slovníku © 1998-2016)

³ onemocnění týkající se dýchacího ústrojí (převzato z Velkého lékařského slovníku © 1998-2016)

⁴ týkající se vnitřní sekrece vylučování látek, které jsou důležité pro organismus, do krve (převzato z Velkého lékařského slovníku © 1998-2016)

2.3.4 Manufaktura

Velké procento dětí pracuje ve výrobních podnicích, zejména v rozvojových zemích, kde vyrábějí širokou škálu zboží od oblečení, hraček, zápalek po například mosazné výrobky. Většina těchto výrobků je vyráběna ručně, tudíž je tato forma práce velmi pracná. Děti pracují buďto pod přísným dohledem přímo v podniku nebo vyrábějí jednoduché předměty se svou rodinou ve svých domovech. Manufaktura zaměřující se na výrobu textilu, oděvů a obuvi se vyskytuje v mnoha zemích jako je například Indie, Kolumbie, Bangladéš či Egypt. Například v Indii děti tkají koberce na tkalcovských stavech nebo v Pákistánu děti prošívají kožené míče. Pokud jsou děti nuceny pracovat doma, nepodléhají tak dosahu inspektorů práce a kontrole odborů a jsou tudíž často zneužívány i v zemích, kde se dodržují zákony a předpisy eliminující dětskou práci (ILO, 2004).

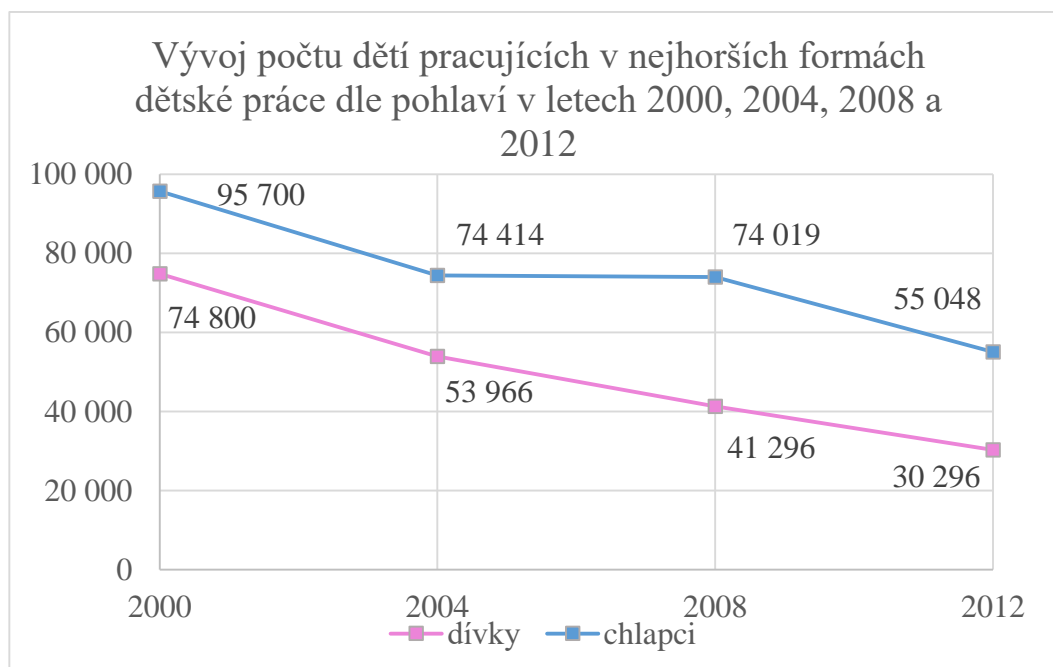
V tomto sektoru bylo provedeno již řadu velice kvalitních studií, které nám poukazují například na zdravotní stav dětí pracujících v manufaktuře. Nuwayhid (2005) uvádí, že děti, které pracují na plný pracovní úvazek, mají zkušenosti s častým zneužíváním a také mají 2 – 3 krát více zdravotních potíží než děti, které nepracují. Dle Saddika (2003) obsahují výrobní podniky řadu toxických látek, například organických rozpouštědel, které se používají u výroby nábytku, v obuvnictví nebo v automobilovém průmyslu. Studie uvádí, že děti, které přišly do styku s rozpouštědly a byly vystaveny jejich vlivu, měly dle testů daleko větší bolesti hlavy, horší motorickou obratnost, špatně se koncentrovaly, měly horší paměť a byly celkově více podrážděny a zmateny.

2.4 Nejhorší formy dětské práce

Dle ILO (2013a) přes 85 milionu dětí pracovalo v roce 2012 v nejhorších formách dětské práce, jak můžeme vidět na Grafu č. 8, kde můžeme vidět vývoj počtu dětí pracujících v nejhorších formách dětské práce. Graf je rozdělen dle pohlaví a jde zde zachycen vývoj v letech 2000 až 2012. Na grafu můžeme pozorovat, že křivka

jak u dívek, tak u chlapců má klesající trend a počet dětí pracujících v tomto sektoru pozitivně ubývá.

Graf č. 8: Vývoj počtu dětí pracujících v nejhorších formách dětské práce dle pohlaví v letech 2000, 2004, 2008 a 2012

Zdroj: ILO, 2013a a zpracování autorem

Velká řada mezinárodních organizací shledává tuto formu dětské práce jako nejzávažnější a snaží se ji co nejvíce eliminovat. Na Mezinárodní konferenci práce v Ženevě byla v roce 1999 přijata Dohoda č. 182, která se týkala nejhorších forem dětské práce. Tato dohoda měla za úkol zajistit, aby všechny děti na celém světě byly chráněny před nejhoršími formami dětské práce (ILO, 2004).

Mezi nejhorší formy dětské práce se řadí:

- otroctví, prodej a obchodování s dětmi, nucené či povinné práce a to i nucené práce v ozbrojených konfliktech,
- využívání dítěte k prostituci nebo k pornografii,
- využívání dítěte k nezákonným praktikám (obchodování s drogami),
- tzv. riziková práce, která poškozují zdraví dítěte, ohrožuje jeho bezpečnost nebo narušuje jeho morálku.

Riziková práce vytavuje dítě psychickému či sexuálnímu zneužití. Jedná se o práci, díky níž se může dítě dostat do nebezpečných situací, jako je práce pod zemí, pod vodou, v uzavřených prostorech či v nebezpečných výškách. Velmi riziková je práce s nebezpečnými stroji, vybavením a ostrými nástroji, kdy při špatné manipulaci může dojít k vážným zraněním. V případě, že je dítě nuceno pracovat v nezdravém prostředí, kde je vystaveno různým nebezpečným látkám, nadměrnému hluku či vibracím, může být ohrožen jeho zdravotní stav. Co se týče časového fondu odpracovaných hodin, tak v případě, kdy dojde k nadměrnému počtu odpracovaných hodin, práce probíhá během noci nebo pokud je dítěti znemožněn každodenní návrat domů, tak může dojít k porušení správného vývoje dítěte (ILO, 2004).

Dohodu č. 182 ihned přijalo 175 členských zemí ILO a přes 140 zemí okamžitě nastolilo potřebná opatření, která vedla k eliminaci a zákazu nejhorších forem dětské práce a to pro všechny děti pod věkovou hranicí 18 let (ILO, 2004).

2.4.1 Život v otroctví a nucené práce

Otroctví a nucená práce se v dnešní době vyskytuje především v sektoru zemědělství, při vojenských konfliktech, kdy jsou děti využívány jako vojáci, při obchodování s drogami či využívání dětí v pornografickém průmyslu (ILO, 2004). 20,9 milionů dětí – toto číslo představuje počet dětí, které byly v roce 2012 obětmi nucených prací. Největší rizikovou skupinou v této oblasti jsou dívky, které zastupovaly 55 % z tohoto čísla. Dle regionů je největší výskyt nucených prací v Asii a Pacifiku, kde 56 % dětí lapeno v pasti tohoto sektoru, což představuje 11,7 milionů. Edmonds (2007) uvádí, že válka, migrace a rozpad rodiny negativně přispívá k otroctví dětí. Otroctví znamená dlouhodobé vlastnění či ovládání dítěte druhou osobou nebo také je otroctví chápáno jako výměna dítěte za peníze. Dítě je využíváno buďto pro účely vlastníka nebo je pronajato za poplatek třetí osobě. Je dokázáno, že u této formy prací je dítě fyzicky i mentálně týráno. Čištění a zpracování ryb, tkaní kobereců, práce na plantážích a dolech či práce v drogovém a sexuálním průmyslu je výčet prací, které jsou děti nuceny vykonávat. Dítě rovněž může být i předmětem dlužního otroctví, kdy ho jeho rodina prodá za účelem splacení dluhu.

2.4.2 Dítě jako předmět obchodu

Ročně je na světě prodáno přes 1,2 milionu dětí za účelem nucené práce. Jedná se především o práci na polích a plantážích, pouliční prodej, práci v domácnosti a v těch nejhorších případech i o práci pro sexuální zneužívání. Obchod s dětmi je definován jako *„přesun osob mladších 18 let za účelem jejich vykořisťování prostřednictvím násilí, výhrůžek nebo falešných slibů“* (UNICEF, 2016). Obchodování s dětmi je bráno jako trestný čin. Toto téma se stalo velkým globálním problémem, který je zároveň spojen i s dalšími vážnými zločiny a korupcí. Dle ziskovosti je obchod s dětmi brán jako velmi výdělečná činnost a podle odhadů organizace Europol neboli Evropského policejního úřadu, který se zabývá prosazováním práva a jeho cílem je zlepšení bezpečnostní situace (Evropská unie, 2016), je roční zisk z prodeje dětí celkem 12 miliard dolarů. Do sektoru

obchodování s dětmi je zapojeno mnoho lidí různých profesí a funkcí od řidičů, přes celníky až po úředníky. Poptávka je determinujícím faktorem, který určuje pravidla pro mezinárodní obchod s dětmi, který je brán jako dobře organizovaný zločin (UNICEF, 2016).

Velká řada nebezpečí, zejména fyzické týrání, které vede v mnoha případech i ke smrti, a sexuální zneužívání, které je spojeno s rizikem nákazy virem HIV ohrožuje děti, které se staly obětí obchodu. Děti nemají žádná práva a jsou jim dokonce i zabaveny dokumenty, sloužící k jejich identifikaci, aby tak nemohly kontaktovat místní úřady. V případě sexuálního zneužívání jsou dětem násilím podávány drogy, aby u dětí došlo k vytvoření závislosti a nebránily se (UNICEF, 2016).

2.4.3 Děti vojny

Je nemorální, aby dospělí využívali děti ve válce. V dnešním světě je nucený nábor dětí jako vojáků jedním z nejhorších forem dětské práce. Přes 300 000 dětí, kteří jsou mladší 18 let, bojují jako vojáci s vládními ozbrojenými silami nebo s povstaleckým hnutím ve více než třiceti zemích světa (ILO, 2003).

Dětští vojáci jsou děti mladší 18 let, kteří jsou využíváni pro vojenské účely. Jsou to nejen chlapci ale také dívky. Někteří z nich jsou již v pozdním mladistvém věku, ale jiní dosahují věku 4 let, což je alarmující. Děti jsou využívány k boji, jsou tedy nuceny zabíjet a páchat další násilné činy. Díky tomu jsou děti svědky smrti, zabíjení a dalšího násilí a to dětem způsobuje vážné psychické a fyzické následky, kvůli kterým se děti nejsou schopny vrátit do normálního života a jsou navždy poznamenány. Jiné děti jsou využívány jako nosiči, kuchaři, informátoři, vyzvědači nebo poslové. V některých případech dochází i k využívání dětských vojáků pro sexuální účely. K tomuto účelu jsou využívány dívky jako sexuální otrokyně (Children and Armed Conflict, 2014).

Pro vojenské organizace je daleko jednodušší nalákat nebo přinutit děti v tomto sektoru pracovat než je tomu u dospělých jedinců. Obecně platí, že děti jsou více

kompatibilní a lze s nimi snáze manipulovat. Některé děti se rozhodnou vstoupit do vojenské organizace z důvodu vymanění se z chudoby nebo i z důvodu ochrany ale jiné jsou uneseny a přinuceny se účastnit vojenského konfliktu. Děti jsou často odděleny od své rodiny díky chaosu ozbrojeného konfliktu a jsou obzvláště zranitelné vůči všem druhům zneužívání (Child Soldiers International, 2016).

Státní ozbrojené síly jsou oficiálně uznávané jako vojenská organizace státu. Dle mezinárodního práva, mohou státní ozbrojené síly nabírat dětské dobrovolníky od věku 16 let. Tyto děti ale nesmí být použity v násilném konfliktu až do věku 18 let. Většina států na celém světě zvýšily minimální věkovou hranici zařazení dětí do vojenské služby na 18 let. Nicméně, ne všechny státy přijaly příslušné právní předpisy a i nadále využívají děti ve válce. Jedná se zejména o země jako je Súdán, Myanmar a Jemen. Děti jsou tedy vystaveny velkému riziku a jsou ohrožena jejich lidská práva (Child Soldiers International, 2016).

Mezinárodní právo se za posledních 40 let vyvinulo k lepší ochraně dětí před využíváním ve vojenském sektoru. V roce 1977 bylo díky dodatkovým protokolům k Ženevským úmluvám z roku 1949 zakázán vojenský nábor a využívání dětí mladších 15 let. V případě porušení tohoto stanoviska je akt brán jako válečný zločin dle Římského statutu Mezinárodního trestního soudu. Statut vstoupil v platnost dne 1. července roku 2002. Podmínka platí jak pro vládní ozbrojené síly, tak i pro nestátní ozbrojené skupiny. Zákaz využívání dětí mladších 15 let byl potvrzen i v Úmluvě o právech dítěte z roku 1989, ve které je definováno dítě jako každá osoba mladší 18 let (Child Soldiers International, 2016).

Ochrana dětí byla posílena díky Opčnímu protokolu k Úmluvě o právech dítěte, který vstoupil v platnost dne 12. února 2002 a je také známý jako OPAC, týkající se zapojování dětí do ozbrojených konfliktů. OPAC je první mezinárodní smlouva, která se plně soustředí na ukončení vojenského vykořisťování dětí. Smlouva zakazuje odvod dětí mladších 18 let a jejich zapojení do bojových akcí. Většina států nyní podepsaly tuto smlouvu, která pomalu směřuje svět směrem k úplnému zákazu využívání dětí ve válčení. Další mezinárodní

zákony také pomohly zvýšit standardy týkající se této problematiky. Například Mezinárodní organizace práce, která vydala Úmluvu č. 182 týkající se odstranění nejhorších forem dětské práce, rovněž zakazuje povinnou vojenskou službu u dětí mladších 18 let (Child Soldiers International, 2016).

2.4.4 Sexuální zneužívání dětí

Sexuální zneužívání dětí se vyskytuje ve všech zemích na celém světě. Je to jedna z nejrozšířenějších a nejhorších forem prací, které jsou děti nuceny vykonávat. Dle ILO (2012b) se odhaduje, že celosvětově je kolem 4.5 miliónů dětí, které jsou využívány pro ukojení sexuálních potřeb dospělých. Některé z dětí dosahují nízké věkové hranice a častěji jsou využívány dívky, které byly k této činnosti přinuceny. Díky tomu dochází u dětí i k celoživotním traumatům, které zapříčiní, že děti již nejsou schopny žít normálním životem. Může za to například časné znásilnění, které u dívek rapidně snižuje v některých kulturách šance na manželství (ILO, 2004).

Se sexuálním zneužíváním je také spojeno i riziko nakažení virem HIV/AIDS, který nejprve napadne lidskou obranyschopnost, kdy se postupem času naruší imunita člověka a dojde tak v posledním stádiu nemoci k úplnému selhání imunitního systému a člověk umírá (Příznaky a stádia HIV infekce, 2014). Léky na tzv. asymptomatické období, tedy období prvního stádia nemoci, kdy lze díky speciálním lékům prodloužit život, jsou velmi drahé a pro většinu mladých dětí nedostupné (ILO, 2004).

Komerční sexuální zneužívání dětí zahrnuje tyto aktivity:

- dívky a chlapci jsou zneužíváni k sexuálním aktivitě, za kterou je vyplácena odměna v hotovosti či v naturáliích. Činnost je prováděna na ulicích, v domácím prostředí nebo jiném prostředí (masážní salony, bary, hotely, restaurace),

- nelegální obchodování s dívkami a chlapci za účelem prodeje těchto dětí k sexuálním praktikám,
- produkce, propagace a distribuce dětské pornografie,
- používání dětí v sexuálních show na veřejnosti nebo v soukromí (ILO, 2015).

2.5 Příčina dětské práce

Definovat hlavní příčinu dětské práce není jednoduché. S problematikou dětské práce je také spojena epidemie HIV/AIDS, špatně fungující legislativa, urbanizace či zábery půdy. Obecně ale platí, že největší podíl na dětské práci má chudoba. Největším nepřítelem dětské práce je tedy extrémní chudoba, která se značí denním příjmem 1,90 dolaru, což představuje cca 46 korun. Tento ukazatel extrémní chudoby vychází z nejnovějších údajů o nákladech potřebných k životu z různých zemí světa. Dle Světové banky z roku 2015 jsou ale vyhlídky na zlepšení této situace velmi příznivé. Byla vypracována studie, podle které by se měl počet lidí, žijící v extrémní chudobě, snížit pod 10 %. Vyjádřeno v číslech to znamená pokles o 200 milionů lidí, kteří jsou lapeni v pasti extrémní chudoby. Dle prezidenta Světové banky Jim Yong Kima se nyní lidstvo nachází v období, kdy lze do roku 2030 vymýtit extrémní chudobu a pomoci tak rodinám s nízkými příjmy ke zlepšení jejich životních podmínek.

Velkým problémem je také negramotnost a s tím spojená i neschopnost chudých lidí se orientovat v zákonech, které jsou v některých případech i špatně nastaveny. Lidé tak nejsou schopni se domoci svých práv od zaměstnavatele či na úřadech. Například je velmi pozoruhodné, co se podařilo neziskovým a odborovým organizacím v indickém městě Andhra Pradesh. Díky pomoci od těchto organizací se podařilo vymanit několik tisíc dětí z nucené práce na bavlníkových plantážích a bylo jim zpřístupněno vzdělání. Následně došlo ke zvýšení poptávky po práci

dospělých, kteří by byli schopni tuto práci vykonávat. Tato situace pak zapříčinila to, že dospělí si mohli vyjednat vyšší mzdu, zlepšení pracovních podmínek a mohli tak uživit celou rodinu i bez dětské práce, která je důsledkem deformace pracovního trhu a v některých sektorech může za nezaměstnanost dospělých. Důkazem toho jsou země, jako je Mali, Zimbabwe, Kamerun, Haiti, Burkina Faso či Nepál, kde je velká míra nezaměstnanosti dospělých a místo nich pracují děti.

2.5.1 Kulturní tradice

Kulturní tradice také bezesporu přispívají k dětské práci. Některým skupinám ve společnosti jsou již od narození determinovány role, ke kterým není potřeba vzdělání. Dívky, zdravotně handicapovaní nebo děti pocházející z menšin jsou tak od svého útlého dětství pobízeni k začlenění se do pracovního procesu. Roli rovněž také hraje i neinformovanost rodičů o možných dopadech nebezpečné a rizikové práce na zdraví a především na budoucnost jejich potomků.

2.5.2 Škola a vzdělání

Škola a vzdělání jednoznačně s dětskou prací neodmyslitelně souvisí. Na světě existuje velká řada dětí, které jsou nuceny sloučit jak pracovní povinnosti, tak i školní docházku. Dle UNICEF se v Africe v této situaci nachází až jedna pětina dětí. Ve třídách však dochází k tomu, že pracující děti často chybí, jsou unavené, nemocné nebo hladové a nemohou se tak plně věnovat studiu. Z výzkumu v africké republice Malawi vyplynulo, že základní školu v rurálních oblastech dokončí pouze jen 5 dětí ze 100 a pokud jde o dívky, tak studium dokončí jen 2 ze 100 (Sunny, 2017). Za velmi důležitý faktor je považována vzdálenost školy od bydliště dítěte. Jako příklad uvedeme situaci v subsaharské Africe, kde průměrná dívka navštěvuje školské zařízení 7,5 let. Pokud ale dítě pochází z nejchudší rurální oblasti, kde je velmi málo škol, tak délka školní docházky netrvá ani 2 roky.

Vzdělání zdarma je pro chudou rodinu naprosto klíčové. Pro dítě z venkovské rodiny by bylo nemožné navštěvovat školu v případě, že by rodina musela hradit

výlohy na uniformy, učebnice a další pomůcky. Pro rodiče je rovněž důležitá i kvalita výuky. V některých školách dochází k tomu, že děti jsou schopny sotva číst a psát a pro rodiče je pak výhodnější a efektivnější děti zapojit do práce, než aby ztrácely čas v nekvalitní škole.

Vzdělání není pouze základním lidským právem, ale je to i velmi výhodná investice především pro dívky. Tak jak je tomu i v západním světě, tak i v rozvojových zemích se vzdělané dívky později vdávají a mají i méně dětí. Tyto děti pak mají vyšší šanci a pravděpodobnost se dožít 5 let, vynikají lepším zdravotním stavem a nejsou tolik ohrožené dětskou prací.

2.5.3 HIV/AIDS a urbanizace

Virus HIV/AIDS je v rozvojovém světě považován za velmi závažný problém. V případě, že dojde k úmrtí rodičů, děti jsou odkázány pouze sami na sebe a ty nejstarší musejí převzít plnou zodpovědnost i za mladší sourozence popřípadě za další členy rodiny. Díky tomu dochází k předčasnému přerušování školní docházky a nástup do zaměstnání, aby byla zajištěna obživa a přežití rodiny.

Urbanizace rovněž přispívá k dětské práci. Mezi nejohroženější skupinu dětí patří ty děti, které jsou odkázány se přestěhovat blíže k městu samy s příslibem a lákadly od pochybných individuí, kteří dětem slibují dobré zaměstnání nebo vzdělání. Ve většině případů dochází k tomu, že děti jsou zapojeny do nejhorších forem dětské práce, ze kterých je velmi těžké se vymanit.

I v dnešní době dochází k záborům půdy ze strany vlád či soukromých investorů. Rodina tak ztrácí jediný prostředek obživy a je nucena se přestěhovat blíže k městu do slumů, kde se prohlubuje jejich bída. Děti pak končí jako tzv. děti ulice, kde jsou každý den nuceny bojovat o přežití a jsou vystaveny nebezpečným podmínkám.

2.5.4 Etnické menšiny

Děti z etnicky menšinové komunity jsou značně znevýhodněny. Nadprůměrný podíl pracujících dětí pochází právě z ekonomicky a sociálně vyloučených skupin. Díky jazykové bariéře a kulturním odlišnostem se děti hůře začleňují do společnosti a je pro ně obtížnější navštěvovat školu. Nemohou tak získat naději a vyhlídku na lepší budoucnost (Začalová, 2012).

Je potřeba si uvědomit, že příčiny dětské práce nesouvisí pouze s ekonomickou situací rodiny, ale mají mnoho podob, které jsou vzájemně provázané.

3. MEZINÁRODNÍ ORGANIZACE BOJUJÍCÍ PROTI DĚTSKÉ PRÁCI

Dle ILO (2004) je spolupráce mezinárodních organizací a vlád velmi důležitá, jelikož se mezi úředníky daných zemí zvyšuje povědomí o problematice dětské práce a lze tak okamžitě jednat. Díky mezinárodním organizacím dochází k masivnímu informování veřejnosti o dětské práci a to i včetně nejhorších forem dětské práce, realizují se různé výzkumy a vypracovávají se metodiky ohledně dětské práce, jsou stanoveny mezinárodní právní normy odstraňující dětskou práci, které mohou dané země ratifikovat a snížit tak počet pracujících dětí ve své zemi.

3.1 Mezinárodní organizace práce

Mezinárodní organizace práce, dále jen pod zkratkou ILO (International Labour Office), je bezesporu nejvýznamnější a také nejznámější organizace, která bojuje proti dětské práci a jejich nejhorším formám. ILO bylo založeno v roce 1919 a řadí se mezi nejstarší organizaci, která patří pod OSN se sídlem v Ženevě. Hlavním cílem ILO je formulace mezinárodních programů a politiky, které podporují základní lidská práva, zlepšování životních a pracovních podmínek a odstranění dětské práce, především nejhorší formy dětské práce, díky ratifikování mezinárodních úmluv a tvorbě mezinárodních pracovních standardů, které jsou ujednány zástupci vlád a členy ILO na Mezinárodní konferenci, která se koná každý rok (ILO, 2017a, ILO, 2017b). Dle ILO (2004) Úmluva č. 138, která pojednává o minimálním věku a Úmluva č. 182 o nejhorších formách dětské práce patří mezi nejvíce významné a nejdůležitější přijaté normy. V případě, že daná země normu ratifikuje, stává se norma zákonem dané země a její povinností je podávat zprávy ILO o postupu a průběhu naplňování přijaté normy. Nesmíme také opomenout Světový den proti dětské práci, který byl od roku 2002 ustanoven na 12. června

a připomíná nám ty, kteří se staly obětí dětské práce. Díky tomuto dni se ILO snaží upozornit na problematiku dětské práce a propagovat ji mezi veřejnost.

V roce 1992 vznikl Mezinárodní program na odstranění dětské práce v rámci ILO, dále jen IPEC (International Programme on the Elimination of Child Labour), který má za cíl postupné odstranění dětské práce. IPEC je největší celosvětový program, který působí v 88 zemích na světě. Mezi hlavní cíle IPEC se řadí postupné odstraňování veškerých forem dětské práce a především její prevence díky podpoře a posilování států v řešení této problematiky. IPEC dosahuje svých cílů prostřednictvím zavedeným programům v zemích, díky kterým jsou podporovány politické reformy a úmluvy. Dochází k šíření problému dětské práce ve společnosti s cílem změnit názory a postoje k dětské práci (ILO, 2017c).

3.2 UNICEF

UNICEF je mezivládní organizace, která spadá pod Dětský fond Organizace spojených národů a byl založen roku 1946 jako Mezinárodní dětský fond neodkladné pomoci (United Nations International Children's Emergency Fund) pomáhající dětem, které byly postiženy 2. světovou válkou. V roce 1953 se UNICEF přejmenoval na United Nations Children's Fund ale původní zkratku si organizace ponechala. Stal se tak součástí Organizace spojených národů, která se zaměřuje na pomoc strádajícím dětem z celého světa a také na krizovou pomoc v případě katastrofických událostí. UNICEF působí ve více než 190 zemích po celém světě, z nichž ve více jak 150 zemích pomáhá dětem zlepšit jejich životní podmínky a zajistit jejich přežití. Podporuje rozvoj dětí a také pomáhá k jejich přežití od útlého věku až po dovršení 18 let. V roce 2015 UNICEF zasáhl u vážných humanitárních krizích ve více než 70 zemích, šlo především o Středoafričskou republiku, Jižní Súdán, Somálsko, Sýrii, Irák, Ukrajinu a Afghánistán. Dále UNICEF zasahoval v zemích, kde propukl virus Ebola a v Nepálu, které bylo zasaženo zemětřesením. Nedílnou součástí podpory UNICEF také patří zajištění dětem adekvátní zdravotní péče, výživy, pitné vody, hygieny, umožnění základního

vzdělání jak pro dívky, tak i pro chlapce. Organizace UNICEF, která je financována především z dobrovolných příspěvků vlád a také z dobrovolných finančních příspěvků od organizací a veřejnosti, chrání děti před násilím, zneužíváním a snaží se minimalizovat rizika nakažení nemoci AIDS (UNICEF, 2017).

UNICEF nejvíce působí v zemích, kde se děti vyskytují v těch nejtěživějších situacích, tedy pomoc směřuje především do nejchudších oblastí, kde jsou ztížené přírodní podmínky nebo kde je oblast zasažena válečnou katastrofou. UNICEF uvádí, že dle odhadu pomohl zachránit za více než 50. let díky své činnosti životy více než stovkám milionů dětí. UNICEF velmi podpořilo v jeho činnosti přijetí Úmluvy o právech dítěte v roce 1989 Valným shromážděním Organizace spojených národů⁵. Díky tomu, že je UNICEF mezivládní organizace, může spolupracovat přímo s vládami jednotlivých zemí a také i s nevládními organizacemi a více tak prosazovat své cíle. Funguje na bázi dobrovolné organizace a kromě profesionálních pracovníků se na celé práci UNICEF podílí i velké množství dobrovolníků po celém světě (UNICEF, 2017).

3.3 Světová banka

Světová banka, anglicky World Bank, je považována za nejvlivnějšího aktéra v boji proti chudobě na mezinárodním poli a celosvětově v rozvojové pomoci. Byla založena roku 1944 45 zakladatelskými zeměmi a sídlí ve Washingtonu. Mezi partnery Světové banky se řadí ILO i UNICEF a vlastní ji přes 180 členských, které jsou zastupovány Radou guvernérů a Radou výkonných ředitelů. Má k dispozici nespočet množství statistických dat, které se týkají rozvojové problematiky a kontroluje poradní a finanční prostředky. Velká výhoda Světové banky je v její finanční síle a možnosti tak ovlivnit politiky rozvojových zemí. Světovou banku lze tedy označit za rozvojovou instituci, která má za cíl snížit chudobu pomocí podpory

⁵ Podrobněji rozebráno v kapitole 2.2.1 Úmluva o právech dítěte

udržitelného ekonomického růstu a hospodářského růstu v rozvojových zemích (LINDERT a STRNAD, 2006).

Program Světové banky, který se zabývá dětskou prací, se nazývá Globální program dětské práce neboli Gobal Child Labor Program. Hlavní cíl tohoto programu je identifikace a posílení komparativní výhody Světové banky týkající se problematiky dětské práce při použití strategií, které se zaměřují na zmírnění chudoby. To zahrnuje pochopení významu dětské práce a její důsledky díky čemuž má dojít ke snížení dětské práce. Dalším cílem programu je poskytování půjček pouze těm zemím, které se chtějí aktivně zapojit do boje proti dětské práci. A poslední cíl se zaměřuje na spolupráci Světové banky s ostatními multilaterálními agenturami, kde jde především o sdílení informací a navázání vazeb partnerství s mezinárodními organizacemi (Světová banka, 2003).

3.4 MVF

MVF nebo Mamidipudi Venkatrangaiya Foundation se řadí mezi nevládní organizaci, která sídlí v jižní Indii ve státě Andhra Pradesh. Organizace se zaměřuje nejen na odstraňování všech forem dětské práce, ale také na možnost přístupu k adekvátnímu vzdělání pro všechny především v rurálních oblastech. Hlavním cílem této organizace je vytvoření zóny, kde se nebude vyskytovat dětská práce, a všechny děti do 14 let z této zóny budou navštěvovat školská zařízení. Organizace řešila problém v tom, že jakmile se zaměřila na jednu skupinku dětských pracovníků a umožnila jim vzdělání, došlo k tomu, že je nahradila v jejich práci jiná skupina dětí, na kterou se organizace nezaměřila. Princip vytvoření těchto územních zón tkví tedy v tom, že se organizace zaměřuje na různé typy dětské práce v určité územní zóně či regionu, ve kterých všechny děti musí chodit do školy, škola je povinna se postarat o jejich správný vývoj, společnost dodržuje práva dítěte a místní organizace spolupracují s firmami, nevládními organizacemi a odbory, aby společně udržovali tyto zóny a eliminovali dětskou práci. Ve státě Andhra Prasech se již vyskytuje 1500 vesnic, které dodržují tyto zóny bez dětské

práce a dalších přibližně 4500 vesnice se má v budoucnu připojit. Velmi důležitá je také spolupráce MVF s vládami, se spolky učitelů, zaměstnavateli a také s rodiči. (Mamidipudi Venkatrangaiya Foundation, 2005).

4. INDIE

Indie s oficiálním názvem Indická republika je jedna z nejstarších a nejúspěšnějších asijských demokracií, která se nachází na Indickém subkontinentu v jižní Asii. Je to země, ve které žije pestrá populace vyznávající hned několik náboženství a hovořící 845 jazyky. Tato republika se skládá z 29 spolkových států, kde funguje vlastní volená vláda, je zde 7 Svazových teritorií, které jsou spravovány federálními národními vládami a člení se do 593 okresů. Indie se roku 1947 stala členem Společenství národů, disponuje jadernými zbraněmi a má vlastní kosmický program. Ekonomika v Indii má hned po Číně největší růst na světě. Indie je tedy považována za regionální mocnost a do budoucna lze předpokládat, že se stane i supervelmocí (Hudson, 2006).

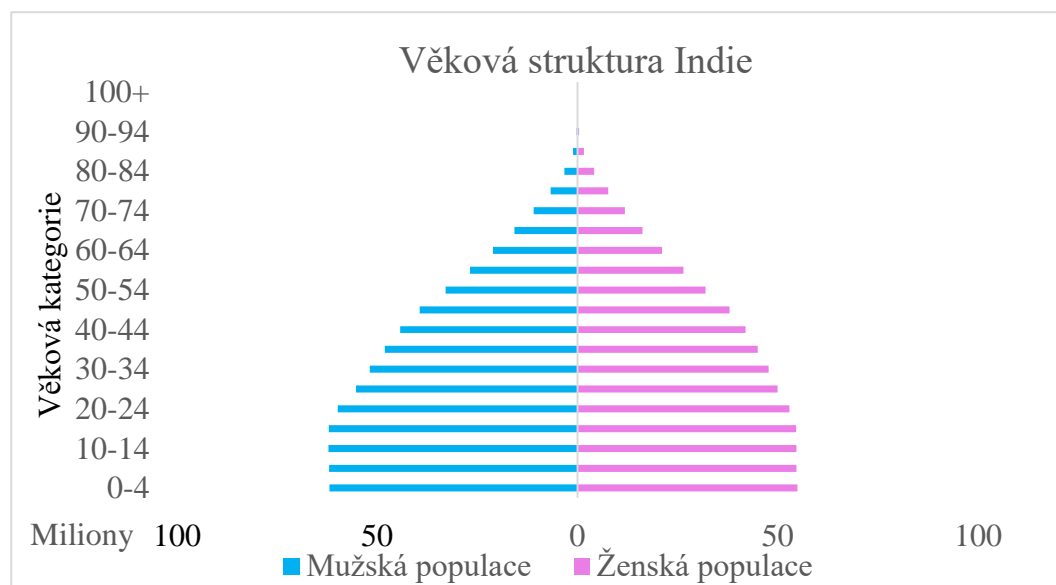
Obrázek č. 1: Mapa Indie

Zdroj: www.mapsofindia.com

4.1 Populace a demografická struktura

Dle nejnovějších dat ze Světové banky z roku 2015 je počet obyvatel v Indii 1,311 miliard a hned po Číně, kde počet obyvatel činí 1,371 miliardy, má Indie nejvyšší počet obyvatel na světě. Sčítání lidu je tedy v tak lidnaté zemi velmi obtížné a zdlouhavé a zpravidla se census provádí jednou za 10 let. I když se Indie řadí mezi země s výrazným přírůstkem obyvatelstva, tempo růstu počtu obyvatel se ale kontinuálně snižuje. V roce 2005 byl přírůstek necelých 1,6 % a za 10 let, tedy v roce 2015 přírůstek poklesl o 0,4 % a činil 1,2 %. Indie je jednou z nejmladších zemí na světě s průměrným věkem obyvatel 27 let.

Graf č. 9: Věková struktura Indie

Zdroj: *United States Census Bureau a zpracování autorem*

Indie je považována za mnohonárodnostní stát. Nejdominantnějším národem je indoárijská skupina, která zaujímá 72 % celkového obyvatelstva. Do této skupiny patří: Hindustánci, Bengálci, Gudžaráthové, Paňdžábcí, Uríjci, Maráthové. Mezi další početnou skupinu se řadí skupina drávidská, která zaujímá 25 % celkového obyvatelstva a skládá se z Tamilů, Telugů, Kannadů, Malajámců aj. V Indii žijí také další etnické skupiny, jako jsou Mundové a různé horské skupiny nacházející se v Himalájích (Businessinfo, 2016).

4.2 Náboženství

V Indii převažuje hinduistické náboženství (80,5 %) dále pak je zde zastoupen islám (13,4 %), křesťanství (2,3 %) a ostatní náboženství, které mají procentuální zastoupení pod 2 % (Businessinfo, 2016). Dle sčítání lidu z roku 2011 bylo zjištěno, že došlo k nárůstu indické muslimské komunity. Problematika náboženství v Indii je velmi citlivá a má také značný vliv na politiku. Momentálně dochází k rychlému populačnímu růstu muslimů, jelikož muslimská komunita má vyšší porodnost než převládající hinduistická společnost (Zuehlke, 2009).

Náboženské složení	2001	2011
Hinduismus	80,5%	79,8%
Islám	13,4%	14,2%
Křesťanství	2,3%	2,3%
Sikhismus	1,9%	1,7%
Buddhismus	0,8%	0,7%
Džinismus	0,4%	0,4%
Ostatní náboženství	0,6%	0,7%
Náboženství neuvedeno	0,1%	0,2%

Tabulka č. 2: Procentuální vyjádření náboženského složení v Indii v roce 2001 a 2011

Zdroj: Ministerstvo zahraničních věcí České republiky a zpracování autorem

4.3 Varnový a kastovní systém

Jedním z hlavních aspektů indické kultury je dělení společnosti do různých skupin podle varnového a kastovního systému. Společnost je dle těchto systémů rozdělena do skupin, ale každý systém funguje na jiném základě. Varnový systém rozděluje společnost do čtyř vrstev na bráhmany, kšatrije, vaišje a šúdry. Lidé patřící do třídy brahmánů jsou nejvýše na společenském žebříčku, jedná se především o kněží. Třída kšatrijů je označována jako třída vládnoucí, administrativní a válečnická. Obchodníci, zemědělci a řemeslníci slouží společnosti pro veškeré materiální potřeby a řadí se do předposlední společenské vrstvy vaišjů. Nejspodnější vrstva šúdrové slouží nejen třem předešlým varnám, ale také slouží ke správnému chodu celé společnosti. Do této společnosti se řadí dělníci, sluhové a ostatní pomocníci. Důležitým faktem je, že všem třem předešlým vyšším varnám je umožněno studovat vědy⁶. Lidem ze společenské vrstvy šúdrů je tedy studium zakázáno a je velmi těžké se z této sociální pasti vymanit. Bez adekvátního vzdělání má člověk velmi mizivou šanci na plnohodnotný život. Varnový společenský systém lidem determinuje různé schopnosti a dovednosti a každá společenská vrstva plní své role, které jsou nezbytné pro fungování společnosti jako celku (Fowler, 1997).

Pro hinduisty je daleko důležitější kasta než varna, jelikož kasta reflektuje plno aspektů běžného života. Kastovní systém byl vyvinut na základě geografických a ekonomických podmínek a od varnového systému se liší tím, že se dělí na tisíce kast a tyto kasty se mohou dále dělit ještě do dalších podkast. Dle kasty jsou vymezeny pravidla každodenního života každého hinduisty. Tyto pravidla určují různé příkazy a zákazy, které jsou povinné pro všechny členy dané komunity. Každá kasta má své vlastní nařízení ohledně sňatků, povolání, kontaktu s jinými lidmi z odlišných kast a také například jídla. Je to tedy velmi komplikovaný společenský systém (Fowler, 1997).

⁶ rozsáhlá sbírka staroindických textů, které jsou předávány ústně

Kastovní systém je tedy velmi složitý a komplikovaný, jelikož v něm hraje roli mnoho faktorů. Risley a Crook (1999) uvádějí, že kasta je určitá skupina rodin, která nese společné jméno. Příslušníci této kasty mají společného mýtického předka a považují se za jeho potomky. Název kasty se odvozuje od vykonávaného tradičního povolání příslušníky dané kasty, kde také platí historické pravidlo, podle kterého se smí uzavírat sňatky pouze v rámci vlastní skupiny.

4.4 Vzdělání

Vzdělání je jeden z klíčových řešení pro odstranění dětské práce. Ačkoli míra dosažení primárního vzdělání je v Indii vysoká, mnoho dětí stále čelí překážkám v přístupu ke vzdělání. Je to především díky vysoké míře absentérství učitelů, nedostatku škol ve vzdálených a venkovských oblastech, nedostatku pitné vody a fungujících toalet ve školách. Školní docházka je sice v Indii bezplatná, děti si ale musejí připlácet na různé školní potřeby, jako jsou učebnice, uniformy nebo další školní pomůcky. Mnoho rodin nemůže tyto potřeby dětem zajistit nebo žijí v odlehlých oblastech a nemohou si dovézt dítě do školy dopravovat (Muralidharan, 2014). Dle Světové banky je vzdělání jedním z nejúčinnějších nástrojů pro snížení chudoby a nerovnosti a je rovněž klíčem k posílení indické konkurenceschopnosti v globální ekonomice. Z tohoto důvodu by měl být zajištěn přístup ke kvalitnímu vzdělání pro všechny, a to zejména pro chudé a venkovské obyvatelstvo. Kvalitní vzdělání je zásadní pro hospodářský a sociální rozvoj Indie.

4.5 Chudoba

Indie čelí velkému problému a tím je chudoba. Dle posledního sčítání lidu z roku 2011 bylo zjištěno, jak masivní je chudoba v rurálních oblastech. Z celkového počtu 300 miliónů šetřených domácností drtivá většina (73 %) žije ve venkovských oblastech. Méně než 5 % z této populace je schopna ze svého výdělku zaplatit řádně daně, pouze 2,5 % domácností vlastní automobil a méně než 10 % rurální populace

má placené zaměstnání. Chudoba je také spojena s nízkou gramotností obyvatel, jelikož přibližně necelých 36 % obyvatel neumí číst ani psát. V Indii je přítomna velká propast v nerovnosti mezi chudými a bohatými. Na jedné straně jsou velmi bohatí lidé, kteří vlastní značný majetek a na straně druhé je 92 milionů chudých domácností (51 %), které jsou nuceny si vydělávat manuální prací (Katyal, 2015).

5. DĚTSKÁ PRÁCE V INDII

Dětská práce je jedním z hlavních problémů Indie. Výskyt dětské práce je v Indii nejvyšší na celém světě. V době, kdy by si děti měly bezstarostně užívat své dětství, jsou nuceny pracovat ve fabrikách a na polích, aby tak přispěly na živobytí své chudé rodiny. Údaje o počtu pracujících dětí se značně liší a přesný počet není znám. Indická vláda tedy uvádí jiný počet pracujících dětí než například UNICEF, který tvrdí, že v Indii pracuje přes 50 miliónů dětí. Dle posledního sčítání lidu v Indii v roce 2011 bylo odhadováno, že počet ekonomicky aktivních dětských pracovníků ve věku 5-14 let byl 10,2 miliónů. Z toho 4,5 miliónů dívek a 5,6 miliónů chlapců. Ve venkovské oblasti pracovalo 8 miliónů dětí a ve městě 2 miliony. V porovnání se sčítáním z roku 2001 počet pracujících dětí kles v roce 2011 o 2,5 milionu. Ačkoliv se podařilo snížit počet pracujících dětí v rurální oblasti z 11 na 8 miliónů, v městské části počet dětských pracovníků vzrostl ze 1,3 milionu na 2 miliony. Můžeme tedy pozorovat nárůst urbanizace tedy stěhování se blíže k velkým městům (Jangir, 2013). Právní rámec v Indii je v rozporu s mezinárodními normami, neboť nezakazuje práci dětem do věku 14 let. Zákon rovněž neposkytuje právní ochranu dětí, které jsou nuceny pracovat v domácnostech.

Dle Ministerstva práce Spojených států amerických v roce 2015 v Indii došlo k mírnému pokroku v úsilí na odstranění nejhorších forem dětské práce. Více než 35.000 dětí bylo zachráněno před nebezpečnými pracovními podmínkami díky Národnímu dětskému projektu. Vláda v Indii udává, že momentálně je oficiálně pohřešováno kolem 30.000 dětí. Tyto děti se většinou stávají obětmi nejhorších forem dětské práce. Ministerstvo žen a dětí v Indii spustilo webové stránky s názvem Khoya-Paya, které umožňují rodičům a také široké veřejnosti hlásit a pátrat po pohřešovaných dětech.

5.1 Legislativa

Indie ratifikovala většinu klíčových mezinárodních úmluv o dětské práci. Úmluva č. 138 o minimálním věku pro přijetí do zaměstnání nebyla v Indii stále ratifikována. Tuto úmluvu neratifikovalo ještě 17 zemí: Austrálie, Bangladéš, Cookovy ostrovy, Írán, Libérie, Myanmar, Nový Zéland, Palau, Svata Lucie, Somálsko, Marshallovy ostrovy, Surinamská republika, Východní Timor, Tonga, Tuvalu, Vanuatská republika a Spojené státy americké (ILO, 2017d). Úmluvu č. 182 o nejhorších formách dětské práce do dnešní doby Indie také neratifikovala stejně tak, jako Cookovy ostrovy, Eritrea, Marshallovy ostrovy, Palau, Tonga a Tuvalu (ILO, 2017e). Veškeré úmluvy, které Indie přijala a které ne jsou přehledně uvedeny v tabulce č. 3 o ratifikaci mezinárodních úmluv o dětské práci v Indii.

Konvence		Ratifikace
 International Labour Organization	Úmluva č. 138 o minimálním věku	✗
	Úmluva č. 182 o nejhorších formách dětské práce	✗
	Úmluva o právech dítěte	✓
	Opční protokol o zapojování dětí v ozbrojených konfliktech	✓
	Opční protokol o prodeji dětí, dětské prostituce a dětské pornografie	✓
	Palermo Protokol o obchodování s lidmi	✓

Tabulka č. 3: Ratifikace mezinárodních úmluv o dětské práci v Indii

Zdroj: Ministerstvo práce Spojených států amerických a vlastní zpracování autorem

5.2 Sektory dětské práce v Indii

5.2.1 Zemědělství

Největší podíl pracujících dětí se dle Global March (2012) nachází v sektoru zemědělství. Děti pracují na bavlníkových plantážích, sklízí rýži, cukrovou třtinu, tabák a čaj, zpracovávají kešu oříšky a melou rýži. V zemědělství se vyskytuje přes 56 % pracujících dětí. Problém výroby hybridních bavlníků stále v Indii přetrvává, protože právě v tomto odvětví je zaměstnáno nejvíce dětí. Zejména dívky ve věku 6-14 let jsou nuceny pěstovat hybridní semena bavlny. Bavlníkové farmy a plantáže na pěstování bavlníkových hybridních semen jsou nejvíce koncentrovány ve státě Ándhrapradéš nacházející se v jihovýchodní části Indie. Dle zpráv nevládních organizací zde pracuje okolo 400.000 až 450.000 dětí formou nucené práce nebo jako nevolníci. Velkým problémem je zde riziko kontaktu s toxickými pesticidy, které jsou velmi nebezpečné a mohou vážně narušit vývoj nervové soustavy. V některých případech hrozí u dětí i zvýšené riziko vzniku leukémie. V Tamilnádu, který se nachází v jihovýchodní Indii, se vyskytují rýžové mlýny, kde je nuceno pracovat spousta dětí, které zde pracují společně se svými rodinami. Dle studie ILO bylo zjištěno, že více než 1000 rodin pracuje v Tamilnádu na těchto rýžových mlýnech (Ministerstvo práce Spojených států amerických, 2015).

5.2.2 Průmysl

V odvětví průmyslu pracuje dohromady přes 33 % dětí. Jedná se zejména o práce jako je výroba oděvů, tkaní hedvábné tkaniny na tkalcovském stavu, výroba surového hedvábí, předení bavlněnou nití a přízí, zdobení textilií stříbrem a zlatem, tkaní koberců, vyšívání, šití korálků, vyrábění kožené obuvi a šití fotbalových míčů. Děti také pracují se sklem a vyrábějí skleněné náramky, kovové zámky a leští drahokamy. Jsou tedy denně vystaveny chemickým látkám, které

značně poškozují jejich zdraví. V horších případech děti musejí balit cigarety a podílet se na výrobě vonných tyčinek (Phillips, 2011).

Ministerstvo práce Spojených států amerických uvádí, že mnoho dětí v Indii je nuceno pracovat v cihelnách. Dle nejnovějších zpráv bylo zjištěno, že ve státě Haryana, který se nachází na severu Indie, pracuje v cihelnách 40.000 dětí. Nucené práce v cihelném průmyslu se však nacházejí po celé Indii, včetně Paňdžábu⁷ a Uttarpradéš⁸. Děti často pracují v cihelnách společně s celou svojí rodinou, aby tak mohly splatit dluhy rodiny nebo některé z dětí jsou v cihelnách dokonce nuceny pracovat jako záruka za půjčku, která byla poskytnuta jejich rodině. Dochází tedy k tzv. dlužnímu otroctví. Nejhuře jsou na tom děti z nejnižší kasty nebo děti z migrujících rodin. Tyto děti jsou velmi často využívány na nucené dětské práce a některé dokonce musí pracovat pod hrozbou fyzického násilí. Velmi často dochází k tomu, že dětem není vyplácena ani mzda za odvedenou práci.

Textilní průmysl je v Indii velmi rozšířený. Děti ve věku 8 – 14 let jsou zaměstnány v textilním průmyslu, kde zdobí různé textilie. Většina továren, ve kterých se vyrábějí speciální indické výšivky zvané Sari, jsou soustředěny v Bombaji⁹ a Dillí¹⁰ ale mnoho dětí je uneseno za účelem nucené práce v tomto sektoru z oblastí, jako je Bihár, který leží ve východní Indii. Dle vlády a nevládních organizací se v Dillí ve vyšívacích dílnách vyskytuje 125.000 až 210.000 dětí a přibližně 100.000 dětí jsou nuceny vyrábět Sari výšivky a jiné podobné práce v oblasti Bombaje. Některé děti pracují například i 14 hodin denně, včetně přesčasů a nedostávají za práci zapláceno (Ministerstvo práce Spojených států amerických, 2015). Dle nejnovější dostupných údajů z Ministerstva práce Spojených států amerických pracuje v Indii po celé zemi ve výrobnách oděvů až 100.000 dětí ve věku 8-17 let. Bylo zjištěno, že výroba textilií byla přesunuta z továren do předměstských oblastí a to zejména v jižní Indii. Děti z nejnižší kasty

⁷ stát v severozápadní Indii

⁸ nachází se na severu Indie a je zde Ganžská nížina

⁹ hlavní město státu Maháráštra nacházející se na západě Indie

¹⁰ druhé největší město Indie

jakožto nejvíce znevýhodněná sociální vrstva jsou obzvláště zranitelné a často využívané v tomto odvětví. Děti jsou často izolovány, na pracovišti tráví velmi mnoho času a mají omezenou volnost pohybu. Děti nepoužívají ochranné pomůcky a jsou tak vystaveny barvivům a toxickým látkám. I dlouhé pracovní doby zde nejsou výjimkou. Velmi často dětem hrozí verbální i fyzické týrání, peněžité tresty za špatně odvedenou práci, nedostatek jídla a pitné vody během práce a také děti často trpí nedostatkem spánku. Děti jsou nuceny provádět úkony jako je šití, barvení, stříhání a šití knoflíků.

5.2.3 Služby

Sektor služeb se může jevit pro děti daleko přívětivě. V této oblasti se však skrývá plno nástrah, kterým musí děti denně čelit. Práce v domácnosti a hotelích často zahrnuje i sexuální zneužívání či týrání (Dehejia, 2011). Děti jsou také zapojeny do služeb cestovního ruchu, prodeje potravin a zboží, úklidu a třídění odpadu, kde na ně čeká plno nebezpečí ze skládek ve formě chemikálií, ostrých předmětů, výparů a riziko nakažení nemocí.

5.2.4 Nejhorší formy dětské práce v Indii

Mezi nejhorší vyskytující se formy dětské práce v Indii se řadí obchodování s dětmi pro sexuální využívání a nucené práce v domácích službách (Denyer, 2015). Za fyzicky nejnáročnější práci se řadí práce v cihelnách a v dolech, kde jsou děti nuceny nosit těžké věci a je tak narušován jejich fyzický vývoj. Ve většině případů děti slouží pro lichváře a zaměstnavatele z důvodu splacení dluhů svých rodičů. Děti jsou také nuceny podílet se na výrobě pyrotechniky, kde hrozí riziko výbuchu a styku s chemickými látkami. Nejhorší na tom jsou děti z marginálních oblastí, děti z vrstvy šúdrů, z domorodých komunit či náboženských menšin, které jsou nuceny migrovat do větších měst, kde je jim přislíbeno zaměstnání. Takové děti často končí v rukou obchodníků s lidmi a jsou využívány k nelegálním sexuálním účelům. Dle Ministerstva práce Spojených států amerických (2015) děti, kteří slouží jako

vojáci ozbrojených skupin, se nejvíce nachází v oblastech Bihár, Čhattísgarh, Džhárkhand, Maháráštra, Urísa a Západní Bengálsko.

5.3 Příčiny dětské práce v Indii

Dětská práce je jednoznačně socio-ekonomický problém společnosti. Rodiče jsou z důvodů chudoby nuceni posílat své děti do práce, aby tak přispěly na chod domácnosti. Nejvýznamnější faktory, které zapříčiňují dětskou práci, je socio-ekonomická zaostalost, chudoba, nezaměstnanost, demografická expanze a zakotvené společenské předsudky. Příčinou dětské práce jsou také zvyky, tradiční postoj společnosti, nedostatek škol, neochota rodičů posílat děti do školy, urbanizace, industrializace a migrace (Jangir, 2013). Dle Aliho a Khana (2012) k dětské práci přispívá negramotnost, neznalost rodičů o důležitosti vzdělání, neznalost dopadu dětské práce na psychický a fyzický vývoj dítěte a nezájem vlády. Špatně nastavené ochranné pracovní právní předpisy také značně ovlivňují dětskou práci a například v některých sektorech jako je zemědělství a drobný průmysl zcela absentují.

Problémem může být také fakt, že dětská práce je v Indii zakořeněna již velmi dlouhou dobu a společností je vnímána jako normální. V Indii není ustanoven zákon, který by dětskou práci přímo striktně zakazoval. V červenci 2016 indický parlament schválil kontroverzní zákon, který dovoluje dětskou práci v domácnostech. Tato zpráva velmi znepokojila UNICEF a Organizaci spojených národů, která uvádí, že schválení tohoto zákona bude ještě více zvyšovat dětskou práci v domácnostech. V Indii je dětem do věku 14 let zakázáno pracovat pouze v těch nejhorších a nejnebezpečnějších odvětvích. Vláda tímto novým zákonem povolila dětskou práci po škole a o letních prázdninách (Mander, 2016).

Je potřeba si uvědomit, že i my sami svým spotřebitelským jednáním podporujeme dětskou práci nejen v Indii ale také v jiných makroregionech po celém světě. Pokud stále poroste poptávka po levném zboží, tím více budou výrobci nuceni snižovat

náklady na výrobu daného produktu a budou tak hledat levnější alternativy právě v zemích, kde je přítomna dětská práce, protože zde je ten samý výrobek vyroben za zlomovou cenu, než je tomu například v Evropě. Jak již bylo uvedeno v předešlých kapitolách, děti jsou brány jako levná pracovní síla, se kterou se dá snadno manipulovat a lze ji využívat.

6. NÁVRHY ŘEŠENÍ PROBLEMATIKY

DĚTSKÉ PRÁCE

Problematika dětské práce je velmi závažný problém, který je přítomný po celém světě. I když se v některých odvětvích či sektorech podaří dětskou práci vymýtit, často dojde k tomu, že se objeví nové odvětví a děti jsou tak opět lapeny do propasti nucené práce. Odstranění dětské práce z celé oblasti, regionu nebo dokonce z celého státu je velká výzva, na které se musí podílet řada klíčových aktérů, kteří spolu musí kooperovat při navrhování a trvalého ustanovení komplexního přístupu k potírání dětské práce. Mezi hlavní aktéry, kteří mají velkou pravomoc a sílu v boji proti dětské práci jsou především vládní instituce, mezinárodní organizace jako je například ILO, UNICEF nebo Světová banka, firmy, odbory, nevládní organizace působící v dané zemi, obce, děti a jejich rodiče a jednotlivci (ILO, 2004).

Prostudování nespočetného množství materiálů, týkající se dětské práce, nám umožnilo zamyslet se nad touto problematikou a navrhnout několik řešení, které by významně mohly přispět k odstranění dětské práce v Indii.

Prvním krokem k odstranění dětské práce je určit povahu a rozsah problému v dané zemi nebo regionu. Průzkum musí být proveden prostřednictvím dobře navrženého výzkumu s cílem poskytnutí relevantních informací, které nám pomohou zaměřit příslušné intervence na daný problém a lépe jej identifikovat. Pomocí tohoto průzkumu by měly být sjednoceny data, týkající se dětské práce a to především v přesném počtu pracujících dětí. Indická vláda uvádí jiný počet, než například odhadují mezinárodní a nevládní organizace, které v Indii působí. Bylo by dobré ze strany indické vlády a ve spolupráci s ostatními aktéry bojující proti dětské práci investovat do masivního průzkumu, který by jasně stanovil a sjednotil data týkající se pracujících dětí. V rámci celostátního výzkumu doporučujeme nejprve rozdělení dle spolkových států se stanovenými sektory, ve kterých se dětská práce nejvíce

vyskytuje. Jako další krok ze strany indické vlády by měla být ratifikace chybějících úmluv a to zejména Úmluva č. 138 o minimálním věku pro přijetí do zaměstnání a Úmluva č. 182 o nejhorších formách dětské práce. Ratifikací těchto úmluv by došlo ke zpřísnění výskytu dětské práce v Indii a mezinárodní organizace bojující proti dětské práci by se mohly více intervenovat.

Peníze hýbou světem. Stanovení sankcí a pokut pro zaměstnavatele, kteří by porušili zásady ratifikovaných úmluv, se bezesporu jeví jako velmi účinné řešení odstranění dětské práce. Indie je rozsáhlý stát a kontrolovat stanovená pravidla je velmi obtížné. Řešením by mohlo být zřízení tzv. sítě kontrolního úřadu, která by dohlížela na dodržování stanovených pravidel. Navrhujeme v každém spolkovém státě přidělit kontrolní orgán, který by díky výše zmíněnému průzkumu kontroloval oblasti výskytu dětské práce. Bylo by tedy zřízeno 29 kontrolních úřadů s hlavním úřadem ve městě Nové Dillí. Jsme si vědomi, že tento krok bude velmi finančně nákladný, ale do budoucna by mohl významně přispět k vyřešení problému dětské práce v Indii.

Dalším krokem pro odstranění dětské práce v Indii je zainteresovanost podniků a firem v boji proti dětské práci. Jedná se jak o zahraniční firmy, které v Indii nakupují různé výrobky, tak i o místní firmy v Indii, které značně ovlivňují výskyt dětské práce. Především by se měly firmy zaměřit na dodržování lidských práv a na šíření povědomí o závažné problematice dětské práce. Zaměstnavatelé a obchodní společnosti by měli jít příkladem pro správné dodržování lidských práv a měli by si sami uvědomit, jaké negativní důsledky mohou lidem a především malým dětem způsobit v případě porušování lidského práva. Abychom nemluvili stále jen o tom, co by se mělo či nemělo, je potřeba učinit patřičné kroky, které by dodržování lidského práva v podnicích ztvdilo. Proto navrhujeme, aby každá firma sídlící v Indii, která nesouhlasí s dětskou prací, měla povinně ve svých firemních stanovách ukotveny zásady dodržování lidského práva a tyto práva respektovala. Ke kontrole dodržování lidských práv by byly opět využity kontrolní úřady, které by na podniky pravidelně dohlížely. Dalším navazujícím krokem je kooperace zahraničních firem s indickými firmami. Boj proti dětské práci by se měl

stát společným celosvětovým bojem. Zahraniční firmy tak mohou podpořit eliminaci dětské práce tím, že nebudou spolupracovat s indickými podniky, které nemají ve svých stanovách dodržování lidských práv. Postupem času by mělo dojít k tomu, že ostatní podniky, které stále využívají dětské pracovníky, přehodnotí své pracovní postupy a ve snaze o zachránění podniku raději zaměstnají dospělé pracovníky, než děti, a ukotví dodržování lidských práv ve svých stanovách.

Jak již bylo uvedeno výše, chudoba je jeden z klíčových viníků dětské práce. Musíme se ale také zamyslet nad tím, s čím je chudoba převážně spojená a co k ní významně přispívá. Správnou odpovědí je bezesporu vzdělání. Adekvátní vzdělání je dle našeho názoru hlavním klíčem ke zlepšení životní úrovně v každé zemi.

„Cílem vzdělání a moudrosti je, aby člověk viděl před sebou jasnou cestu života, po ní opatrně vykračoval, pamatoval na minulost, znal přítomnost a předvídal budoucnost.“

Jan Amos Komenský

Vzdělání by mělo být přístupné pro všechny děti bez rozdílu pohlaví, národnostní menšiny či náboženství. Základní vzdělání je sice v Indii bezplatné, stále ale existují různé poplatky za potřeby do školy a to některým dětem z chudých rodin znemožňuje navštěvovat školu. Doporučujeme tedy buďto úplné zrušení těchto poplatků a plnou dotaci ze strany státu nebo jen částečné hrazení těchto poplatků s výjimkou pro nejchudší děti, kterým by pomůcky stát dotoval, a byly by tak od poplatků osvobozeny. Bylo by potřeba stanovit, které dítě na státní podporu má nárok a které ne a to nejlépe dle příjmu rodiny. Tento krok významně zvýší počet studentů ve školách a i těm nejchudším dětem se dostane dobrého vzdělání. Problém shledáváme ve varnovém systému Indie. Jak již bylo uvedeno v kapitole 4.3, společenské vrstvě šúdrům je vzdělání zakázáno a děti z této nejnižší vrstvy jsou odkázány k životu bez vzdělání a jsou jim determinována podřadná zaměstnání. Tento postoj, který je ve společnosti zakotven již spoustu řadu let, bude velmi obtížné změnit.

Velmi efektivní metodu v potírání dětské práce shledáváme ve vytvoření tzv. již zmíněných územních zón, díky nevládní organizaci Mamidipudi Venkatrangaiya Foundation, ve kterých se nevyskytuje dětská práce. Sama vláda by měla tento fungující a účinný nástroj podporovat a rozšiřovat po celé oblasti Indie.

ZÁVĚR

Tato bakalářská práce se zabývala problematikou dětské práce na příkladu Indie. Jako cíl práce jsme si zvolili objasnění pojmu dětská práce a analýza dětské práci přímo v regionu Indie. Pokusili jsme se detailněji probádat základní legislativu Indie zahrnující práva dětí, sektory dětské práce, ve kterých děti pracují a také především hlavní příčiny dětské práce. Během vypracování bakalářské jsme narazili hned na několik problémů. Zjistili jsme, že literatura zabývající se dětskou prací není v rozšířené formě a v některých případech se i značně liší. Dále jsme shledali nepřehlednost a nejednoznačnost v datech, což pak komplikovalo vypracování grafů a jejich správnou interpretaci. U problematiky týkající se dětské práce je potřeba vytyčit jednotlivé činnosti, které děti vykonávají a také sektory, ve kterých pracují. Je potřeba si uvědomit, že ne každá práce pro dítě je škodlivá. V případě, že u dítěte nedochází k fyzickému a psychickému narušení vývoje a má možnost navštěvovat školské zařízení, tak jeho práce či výpomoc po škole nemusí být klasifikována jako dětská práce. V některých případech je dokonce taková výpomoc pro dítě prospěšná a může ho posunout dál v jeho vývoji a obohatit jej.

Dle získaných datových informací bylo zjištěno, že v Indii je nejvyšší výskyt dětské práce. Prameny uvádějící přesný počet pracujících dětí se nicméně liší. Například mezivládní organizace UNICEF uvádí, že v Indii pracuje přes 50 milionů dětí, což je alarmující. Indická vláda však uvádí jen zlomek tohoto počtu a to 10,2 milionů dětí. Absentující legislativa v Indii značně přispívá k takto vysokému počtu pracujících dětí, jelikož zatím nedošlo k ratifikaci především Úmluvy č. 138 o minimálním věku pro přijetí do zaměstnání a také Úmluvy č. 182 o nejhorších formách dětské práce. Na základě dostupných podkladů jsme zjistili, že největší počet pracujících dětí v Indii se vyskytuje v sektoru zemědělství, kde jsou děti nuceny pracovat na bavlníkových plantážích, kde přicházejí do styku s toxickými pesticidy, které mohou nenávratně narušit vývoj jejich nervové soustavy. Děti pracující v těch nejhorších formách dětské práce jsou často obětmi ochodu s dětmi

či sexuálního zneužívání. V Indii můžeme nalézt pracující děti v cihelnách, kde mají nepříjemné pracovní podmínky a pracovní prostor je pro ně velmi nebezpečný.

V průběhu vypracování práce jsme se snažili vyřešit, co ve skutečnosti může za dětskou práci. Zjistili jsme, že největším faktorem zapříčiňující dětskou práci je chudoba, která například ovlivňuje to, zda dítě bude nuceno pracovat a vypomáhat tak svým rodičům na chod domácnosti nebo bude moci chodit do školy a vzdělávat se. Dále pak dalšími faktory je socio-ekonomická zaostalost, nezaměstnanost, demografická expanze a zakotvené společenské předsudky. Domníváme se, že výskyt dětské práce v Indii je tak vysoký díky tomu, že dětská práce je zde zakořeněna po velmi dlouhou dobu a společností je vnímána jako naprosto normální jev. Je tedy velmi těžké do této problematiky zasahovat zvenčí a měnit tak indické kulturní zvyky a tradice. Jedním z možných řešení této problematiky je zaměření se na naše spotřebitelské jednání. Dnešní spotřebitel preferuje spíše kvantitu nežli kvalitu a lákají ho nízké ceny. Je potřeba si ale uvědomit, co vše tyto ceny obnášejí a jaké mají dopady. Dětská práce je považována za celosvětový problém, který je přítomný ve většině zemí a řada hlavních aktérů, jako je například ILO, UNICEF, Světová banka či nevládní instituce, musí aktivně kooperovat v boji proti dětské práci.

V závěru této bakalářské práce jsme navrhli několik řešení, které by mohli pomoci v redukci dětské práce v Indii. Jedná se především o zorganizování celostátního průzkumu v jednotlivých spolkových zemích Indie, díky kterému dosáhneme sjednocení dat o dětské práci a zjistíme tak přesný počet pracujících dětí. Dále by pak bylo dobré zpřísnění výskytu dětské práce pomocí ratifikace chybějících úmluv a to především Úmluvy č. 138 o minimálním věku pro přijetí do zaměstnání a Úmluvy č. 182 o nejhorších formách dětské práce. Rovněž stanovení sankcí a pokut pro zaměstnavatele, kteří by porušili ratifikované úmluvy, může pomoci v boji proti dětské práci a tento krok by mohl být velmi účinný. Další problém jsme shledali v rozsáhlém území Indie, díky kterému je obtížné kontrolovat stanovená pravidla. Navrhli jsme tedy zřízení kontrolního úřadu v každém spolkovém státě

Indie, který by měl za úkol dohlížet na dodržování těchto pravidel. Dle našeho názoru jedním z řešení dětské práce je zvýšení úrovně vzdělanosti obyvatel a docílení tak vyšší životní úrovně. Základní vzdělání by mělo být bezplatné a přístupné pro všechny děti bez výjimky. U tohoto řešení jsme ale narazili na problém ve varnovém systému Indie, kde jsou obyvatelé rozděleni do vrstev a tento systém rovněž determinuje role ve společnosti. Bude tedy velmi obtížné intervenovat do tohoto systému.

Problematika dětské práce se ve skutečnosti dotýká nás všech a mělo by být tedy v našem zájmu docílit její výrazné redukce či úplného vymizení. Dítě má mít právo na plnohodnotné dětství, ze kterého by si nemělo pamatovat vzpomínky na několikahodinovou úmornou práci, šikanu či dokonce fyzické a psychické týrání.

SEZNAM GRAFŮ

Graf č. 1: Počet pracujících dětí dle regionu ve věku 5 – 17 let v roce 2012	10
Graf č. 2: Procento pracujících dětí dle regionu ve věku 5 – 17 let v roce 2012	11
Graf č. 3: Počet pracujících dětí dle pohlaví v roce 2012	12
Graf č. 4: Procentuální vyjádření pracujících dětí dle pohlaví v roce 2012	12
Graf č. 5: Procento pracujících dětí dle věku v roce 2012	13
Graf č. 6: Dětská práce dle sektoru u dětí ve věku 5 – 17 let v roce 2012	19
Graf č. 7: Procento pracujících dětí v sektoru domácích prací dle věku a pohlaví	25
Graf č. 8: Vývoj počtu dětí pracujících v nejhorších formách dětské práce dle pohlaví v letech 2000, 2004, 2008 a 2012	29
Graf č. 9: Věková struktura Indie	44

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1: Dětská práce dle sektoru u dětí ve věku 5 – 17 let v letech 2008 a 2012	19
Tabulka č. 2: Procentuální vyjádření náboženského složení v Indii v roce 2001 a 2011	45
Tabulka č. 3: Ratifikace mezinárodních úmluv o dětské práci v Indii	49

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek č. 1: Mapa Indie	43
--------------------------------	----

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

KNIŽNÍ ZDROJE

- FAO, 2010. *Child labour in agriculture* [online]. [cit. 2016-10-29]. ISBN 978-92-5-106707-9. Dostupné z: <http://www.fao.org/docrep/013/i1897e/i1897e.pdf>
- FAO, 2015. *Handbook for monitoring and evaluation of child labour in agriculture* [online]. [cit. 2016-10-29]. ISBN 978-92-5-108779-4. Dostupné z: <http://www.fao.org/3/a-i4630e.pdf>
- FOWLER, Jeaneane D., 1997. *Hinduism: beliefs and practices*. Portland, Sussex Academic Press, 1997. ISBN 978-1898723608.
- HAMPL, M. a KÜHNL, K. a GARDAVSKÝ, V., 1989. *Regionální struktura a vývoj systému osídlení ČSR*, Praha: Univerzita Karlova.
- HUDSON, Ray, ed., 2006. *Geographica: velký ilustrovaný atlas světa s přehledem zemí*. V Praze: Slovart, 2006. ISBN 80-7209-804-7.
- RISLEY, Herbert a William CROOKE, 1999. *The People of India*. New Delhi: J. Jetley, 1999.
- ŠILHÁNKOVÁ, Vladimíra, 2009. *Urbanizační procesy současného města: The urbanization processes in contemporary city : teze přednášky ke jmenování profesorkou v oboru Architektura*. Brno: VUTIUM. ISBN 978-80-214-3845-3.

ČASOPISY

- ALI, Hasnaim a KHAN, Samsuddin, 2012. The Overcoming of Child Labour in India: In perspective of Constitutional and legislative Framework. *Journal of Business Management & Social Sciences Research* [online]. 1(3), 9 [cit. 2016-10-29]. ISSN 2319-5614. Dostupné z: <http://www.borjournals.com/a/index.php/jbmssr/article/view/155/1207>.

- ATHANASIADOU, Maria et al., 2008. Polybrominated diphenyl ethers (PBDEs) and bioaccumulative hydroxylated PBDE metabolites in young humans from Managua, Nicaragua. *Environmental Health Perspectives* [online]. Vol. 116, pp. 400–408 [cit. 2016-10-29]. doi: 10.1289/ehp.10713. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/5517411_Polybrominated_Diphenyl_Ethers_PBDEs_and_Bioaccumulative_Hydroxylated_PBDE_Metabolites_in_Young_Humans_from_Managua_Nicaragua.
- EDMONDS, Eric a PAVCNIK, Nina, 2005. Child labor in the global economy. *Journal of Economic Perspectives* [online]. 199-220 [cit. 2016-10-29]. Dostupné z: https://www.dartmouth.edu/~npavcnik/Research_files/childlabor_jep.pdf.
- EDMONDS, E., V. 2007. Child labor. *Handbook of development economics* [online]. 2007, vol. 4, str. 3607–3709 [cit. 2016-10-29].
- GOLDBERG, Pinelopi a PAVCNIK, Nina, 2003. The Response of the Informal Sector to Trade Liberalization. *Social Science Research Network* [online]. NBER Working Paper No. W9443 [cit. 2016-10-29]. Dostupné z: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.589.8104&rep=rep1&type=pdf>.
- Global March Against Child Labour, 2012. *Dirty Cotton: A Research on Child Labour, Slavery, Trafficking and Exploitation in Cotton and Cotton Seed Farming in India*. New Delhi; 2012. Dostupné z: <http://www.globalmarch.org/sites/default/files/Dirty-Cotton-Report.pdf>.
- International Labour Organization, 2003. *Wounded Childhood: The Use of Child Soldiers in Armed Conflict in Central Africa* [online]. Washington: ILO. 2003 [cit. 2017-02-01]. Dostupné z: <http://www.ilo.org/ipecinfo/product/viewProduct.do?productId=948>
- International Labour Organization, 2004. *Child labour: A textbook for university students* [online]. Geneva: ILO. 2004 [cit. 2016-10-29]. ISBN

92-2-115549-8. Dostupné z:
<http://www.ilo.org/ipecinfo/product/viewProduct.do?productId=174>.

- International Labour Organization, 2011. *Children in hazardous work: What we know, what we need to do* [online]. Geneva: ILO. 2011 [cit. 2016-10-29]. ISBN 978-92-2-124918-4. Dostupné z:
http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/---publ/documents/publication/wcms_155428.pdf.
- International Labour Organization, 2012a. *A future without child labour* [online]. Geneva: ILO. 2012 [cit. 2016-10-29]. ISBN 92-2-112416-9. Dostupné z: http://www.ilo.org/global/publications/ilo-bookstore/order-online/books/WCMS_PUBL_9221124169_EN/lang--en/index.htm.
- International Labour Organization, 2012b. *Summary of the ILO 2012: Global estimate of forced labour* [online]. Geneva: ILO. 2012 [cit. 2017-02-01]. Dostupné z: http://www.ilo.org/global/topics/forced-labour/publications/WCMS_181953/lang--en/index.htm.
- International Labour Organization. 2013a. *Marking progress against child labour – Global estimates and trends 2000–2012* [online]. Geneva: ILO. 2013 [cit. 2016-10-29]. ISBN 978-92-2-127182-6. Dostupné z: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_norm/---ipec/documents/publication/wcms_221513.pdf.
- International Labour Organization. 2013b. *Child domestic work: Global estimates 2012* [online]. Geneva: ILO. 2013 [cit. 2016-10-29]. Dostupné z: http://www.ilo.org/ipec/Informationresources/WCMS_IPEC_PUB_23235/lang--en/index.htm.
- International Labour Organization. 2013c. *Ending child labour in domestic work and protecting young workers from abusive working conditions* [online]. Geneva: ILO. 2013 [cit. 2016-10-29]. Dostupné z:

http://www.ilo.org/ipec/Informationresources/WCMS_207656/lang--en/index.htm

- International Labour Organization. 2015. *Commercial Sexual Exploitation and Trafficking of Children “in a nutshell”* [online]. Geneva: ILO. 2015 [cit. 2017-02-01]. Dostupné z: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---asia/---ro-bangkok/---ilo-suva/documents/publication/wcms_494314.pdf.
- International Labour Organization. 2017a. *About the ILO: Origins and history* [online]. [cit. 2017-03-10]. Dostupné z: <http://ilo.org/global/about-the-ilo/history/lang--en/index.htm>.
- International Labour Organization. 2017b. *About the ILO: How the ILO works* [online]. [cit. 2017-03-10]. Dostupné z: <http://ilo.org/global/about-the-ilo/how-the-ilo-works/lang--en/index.htm>.
- International Labour Organization. 2017c. *About the International Programme on the Elimination of Child Labour (IPEC)* [online]. [cit. 2017-03-10]. Dostupné z: <http://www.ilo.org/ipec/programme/lang--en/index.htm>.
- International Labour Organization. 2017d. *C138 - Minimum Age Convention, 1973 (No. 138): Countries that have not ratified this Convention* [online]. [cit. 2017-03-10]. Dostupné z: http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:11310:0::NO:11310:P11310_INSTRUMENT_ID:312283:NO.
- International Labour Organization. 2017e. *C182 - Worst Forms of Child Labour Convention, 1999 (No. 182): Countries that have not ratified this Convention* [online]. [cit. 2017-03-10]. Dostupné z: http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:11310:0::NO:11310:P11310_INSTRUMENT_ID:312327:NO.

- JANGIR, Sunil Kumar. Child Labour in India: Law, Policy and Program. *International Journal of Science and Research* [online]. 2013, 2(7) [cit. 2017-03-07]. ISSN 2319-7064. Dostupné z: <https://www.ijsr.net/archive/v2i7/MDIwMTM3Nw==.pdf>.
- LEVISON, Deborah a MURRAY-Close, Marta, 2005. Challenges in determining how child work affects child health. *Public Health Reports* [online]. Volume 120 [cit. 2016-10-29]. Dostupné z: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC1497776/pdf/phr00104000614.pdf>.
- LINDNER, Tomáš a STRNAD Michal, 2006. Světová banka a vývoj jejích strategií v boji proti chudobě. *Mezinárodní vztahy* (2) [cit. 2017-03-10]. Dostupné z: <https://mv.iir.cz/article/view/216/219>.
- MOYI, Peter, 2011. Child labor and school attendance in Kenya. *Educational Research and Reviews* [online]. Vol. 6(1), 26-35 [cit. 2016-10-29]. Dostupné z: http://www.academicjournals.org/article/article1379664120_Moyi.pdf.
- MURALIDHARAN, Karthik et al., 2014. *The Fiscal Cost of Weak Governance: Evidence from Teacher Absence in India* [online]. Cambridge, MA, National Bureau of Economic Research. Report No. NBER Working Paper Series 20299 [cit. 2017-03-01]. Dostupné z: <http://www.nber.org/papers/w20299.pdf>.
- NUWAYHID, A. et al., 2005. Health of children working in small urban industrial shops. *Occupational and Environmental Medicine* [online]. Vol. 62, No. 2, pp. 86–94 [cit. 2016-10-29]. Dostupné z: <http://oem.bmj.com/content/62/2/86.full.pdf+html>.
- PHILLIPS, Nicola et al., 2011. *Child Labour in Global Production Networks: Poverty, Vulnerability and 'Adverse Incorporation' in the Delhi Garments Sector*. Delhi; 2011 [cit. 2016-10-29]. Dostupné z: <https://assets.publishing.service.gov.uk/media/57a08ac440f0b652dd0008c2/WP177-Phillips.pdf>
- SADDIK, B. et al. 2003. Evidence of neurotoxicity in working children in Lebanon. *Neurotoxicology* [online]. 2003, vol. 24, no. 4–5, pp. 733–739 [cit. 2016-10-29]. Dostupné z: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0161813X03000536>

- SIDDIQI, Faraaz a PATRINOS, Harry Anthony, 1995. CHILD LABOR: ISSUES, CAUSES AND INTERVENTIONS. *World Bank: Human Resources Development and Operations Policy* [online]. 15 [cit. 2016-11-09]. Dostupné z: http://siteresources.worldbank.org/EDUCATION/Resources/278200-1099079877269/547664-1099079934475/547667-1135281552767/Child_Labor_issues.pdf.
- SHANOON, Doocy et. al., 2006. Nutrition and injury among child porters in eastern Nepal. *Bureau of interantional labour affair research symposium papers* [online]. [cit. 2016-10-29]. Dostupné z: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.204.9704&rep=r ep1&type=pdf#page=191>.
- SUNNY, Bindu S et al., 2017. Failing to progress or progressing to fail? Age-for-grade heterogeneity and grade repetition in primary schools in Karonga district, northern Malawi. *International Journal of Educational Development* [online]. 2017, (52), 68-80 [cit. 2017-02-23]. Dostupné z: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0738059316303637>.

INTERNETOVÉ ZDROJE

- Evropský policejní úřad (Europol). *Evropská unie* [online]. 2016. [cit. 2016-11-09]. Dostupné z: https://europa.eu/european-union/about-eu/agencies/europol_cs.
- DEHEJIA, Rupa Subramanya, 2011. *The Cost of Child Domestic Helpers*, [online blog], [cit. 2016-11-09]. Dostupné z: <http://blogs.wsj.com/indiarealtime/2011/08/01/economics-journal-the-cost-of-child-domestic-helpers/>.
- DENYER, Simon, 2015. *India turns blind eye to trafficking, rape of child maids*. Washington Post, Washington, DC, 2015 [cit. 2017-03-07]. Dostupné z: https://www.washingtonpost.com/world/asia_pacific/india-

turns-blind-eye-to-trafficking-rape-of-childmaids/2013/01/19/3f7ec544-5e73-11e2-9940-6fc488f3fecd_story.html.

- KATYAL, Ritika. India census exposes extent of poverty. *CNN* [online]. 2015 [cit. 2017-03-07]. Dostupné z: <http://edition.cnn.com/2015/08/02/asia/india-poor-census-secc/>
- LANKOVÁ, Darina, Jana Pulkrabová a Petr Válek, 2014. Polybromované difenyletery (PBDE). *Arnika. 2014* [online]. 1.12.2016 [cit. 2016-12-01]. Dostupné z: <http://arnika.org/pbde-polybromovane-difenyletery>.
- *Child Soldiers International* [online]. 2016 [cit. 2017-02-01]. Dostupné z: <https://www.child-soldiers.org/>.
- Children and Armed Conflict, 2014. *United Nations* [online]. [cit. 2017-02-01]. Dostupné z: <http://childrenandarmedconflict.un.org/effects-of-conflict/six-grave-violations/child-soldiers/>.
- Indie: Základní charakteristika teritoria, ekonomický přehled. *BusinessInfo* [online]. 17.7.2016 [cit. 2017-03-04]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/indie-zakladni-charakteristika-teritoria-18274.html>.
- Mamidipudi Venkatrangaiya Foundation. *Quick facts* [online]. 2005 [cit. 2017-03-10]. Dostupné z: <http://mvfindia.in/index.html>.
- MANDER, Harsh. A law against children. *The Indian EXPRESS* [online]. 2016 [cit. 2017-03-10]. Dostupné z: <http://indianexpress.com/article/opinion/columns/child-labour-bill-unequal-childhood-family-workers-free-education-2941209/>.
- Mapa Indie. In: *MapsOfIndia* [online]. 2017 [cit. 2017-03-10]. Dostupné z: <http://www.mapsofindia.com/images2/india-map.jpg>

- MDGs 2015: Fakta. *United Nations: Infomation Centre Prague* [online]. Poslední změna 7.7.2015 [cit. 2016-11-09]. Dostupné z: <http://www.osn.cz/mdgs-2015-fakta/>.
- PETRLÍK, Jindřich a Petr Válek, 2014. Kadmium. *Arnika 2014*. [online]. 1.12.2016 [cit. 2016-12-01]. Dostupné z: <http://arnika.org/kadmium>.
- Příznaky a stádia HIV infekce. *HIV-Prevence* [online]. 2014 [cit. 2017-02-01]. Dostupné z: <http://www.hiv-prevence.cz/priznaky-a-stadia-hiv-infekce.html>.
- Světová banka: extrémní chudoba se sníží pod 10%. *OSN* [online]. 2015 [cit. 2017-02-23]. Dostupné z: <http://www.osn.cz/svetova-banka-extremni-chudoba-se-snizi-pod-10/>.
- THE WORLD BANK. *Education in India* [online]. 2011 [cit. 2017-03-07]. Dostupné z: <https://www.worldbank.org/en/news/feature/2011/09/20/education-in-india>.
- THE WORLD BANK. *World Bank Global Child Labor Program* [online]. 2003 [cit. 2017-03-10]. Dostupné z: http://www.worldbank.org/en/webarchives/archive?url=http%3A%2F%2Fweb.worldbank.org%2Farchive%2Fwebsite01048%2FWEB%2F0__CON-7.HTM&mdk=22199444.
- UN General Assembly. *Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the Involvement of Children in Armed Conflict*, 25. května 2000 [cit. 2017-03-10]. Dostupné z: <http://www.refworld.org/docid/47fdfb180.html>.
- UN General Assembly. *Rome Statute of the International Criminal Court (naposledy upraveno 2010)*, 17. července 1998 [cit. 2017-03-10], ISBN 92-9227-227-6. Dostupné z: <http://www.refworld.org/docid/3ae6b3a84.html>.

- UNICEF. *Boj proti obchodu s dětmi* [online]. © 2004-2016 [cit. 2016-11-09]. Dostupné z: <http://www.unicef.cz/aktualne/4956-boj-proti-obchodu-s-detmi>.
- UNICEF. *Úvod: O nás* [online]. ©2004-2017 [cit. 2017-03-10]. Dostupné z: <https://www.unicef.cz/o-nas>
- U.S. Department of State: India. *Child Labor and Forced Labor Reports*. Washington, DC, 2015 [cit. 2017-03-01]. Dostupné z: <https://www.dol.gov/agencies/ilab/resources/reports/child-labor/india>.
- U.S. Department of State: India. *List of Products Produced by Forced or Indentured Child Labor*. Washington, DC, 2015 [cit. 2017-03-01]. Dostupné z: <https://www.dol.gov/ilab/reports/child-labor/list-of-products/#India>.
- U.S. Department of State: India. *Trafficking in Persons Report- 2015*. Washington, DC, 2015 [cit. 2017-03-01]. Dostupné z: <http://www.state.gov/documents/organization/243559.pdf>.
- Úmluva o právech dítěte. *United Nations: Infomation Centre Prague* [online]. Poslední změna 1.4.2015 [cit. 2016-11-09]. Dostupné z: <http://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/umluva-o-pravech-ditete.pdf>.
- Velký lékařský slovník [online]. © Maxdorf 1998-2016 [cit. 2016-11-09]. Dostupné z: <http://lekarske.slovniky.cz/>.
- ZAČALOVÁ, Pavla, 2012. Příčiny a důsledky dětské práce. *Rozvojovka* [online]. 2012 [cit. 2017-02-23]. Dostupné z: <http://www.rozvojovka.cz/clanky/1179-priciny-a-dusledky-detske-prace.htm>.

- ZUEHLKE, Eric. Changes in Fertility Rates Among Muslims in India, Pakistan, and Bangladesh. *Population Reference Bureau* [online]. 2009 [cit. 2017-03-04]. Dostupné z: <http://www.prb.org/Publications/Articles/2009/karimpolicyseminar.aspx>.